ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Година XXII — Број 444
Субота, 2 јул 1960 год.

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

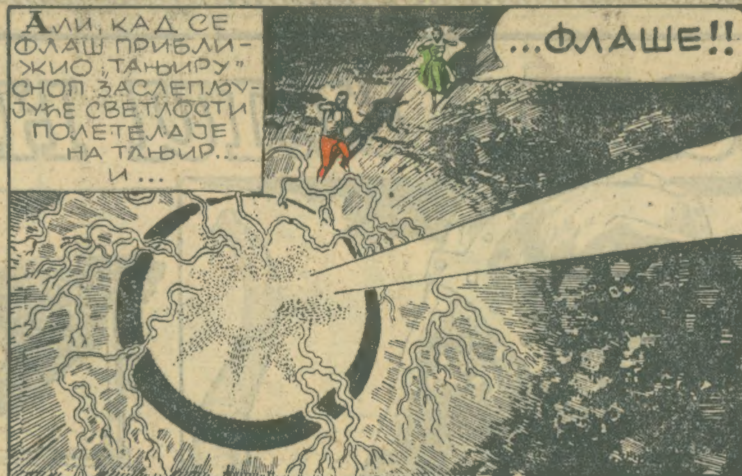

У ОВОМ БРОЈУ:

Т. 3/60

РУЧАК ЗА СВЕ ЉУДЕ...

Ехолот и рибља јаја. »Сребрни рудници мора« и »харинншка грозница«

Обале Норвешке, познате по величанственим фјордовима, запљускује море на 2700 метара дужине. Изнад њега диже се гола или ледом покривена земља, која становништву не може много да пружи. Зато је оно упућено на море. Више од једне десетине Норвежана живи од риболова и поморства.

Норвешки испитивачи успели су пре десет година да потврде претпоставку једног свог научника, изнету још 1873 године, да се стварна „кућа" норвешке пролећне харинге налази у водама између Норвешке, Шкотске и Исланда. Довитљивост и храброст рибара уз систематска испитивања која су вршили научници, дали су сјајне резултате: Норвежани улове толико харинги да би могли да спреме ручак за целокупно становништво наше планете.

„Пробој фронта"

У плићаке дуж норвешке обале долази мноштво риба да баци икру или да се нахрани планктонима — сићушним биљчицама и животињицама, којима су богате прибрежне воде нарочито у пролеће и у јесен.

У децембру се харинге прикупљају у огромна јата северно од Фарерских Острва. Харинга се у то време креће по источно исландској арктичкој струји, око 185 км западно од норвешке обале. Ту се она задржава око недељу дана — вероватно да би се привикла на топлију атлантску воду, затим „пробија фронт" према обалама Норвешке.

Јата плове брзином од 25 до 40 морских миља (46—74 км) на дан. У норвешким прибрежним водама она се разилазе на разне стране. Помоћу ехолота је утврђено да се рибе ноћу, тражећи храну, раштркају, а изјутра се опет окупљају у јата.

И руски рибари, који лове у водама између Фарерских Острва, Исланда и Норвешке, потврдили су ове налазе.

„Сребрни рудници мора"

Око 25 хиљада норвешких рибара извлачи из морских дубина сваке године огромно богатство. Али, далеко већи је број људи који очекују резултате улова — јер, готово сва економика приморја зависи од тога. Међу тим људима су не само рибарске породице, већ и многобројни радници фабрика за прераду рибе. Дуж норвешке обале, у фјордовима, налази се око 70 великих предузећа за конзервисање рибе и израду рибљег брашна које се користи као добра сточна храна. Неколико стотина мањих фабрика чисти харингу и соли је а затим шаље на инострана тржишта — највише у Совјетски Савез, Велику Британију и Немачку.

Цео улов рибе продаје се преко рибарских задруга по загарантованим ценама. Зато рибари доносећи богатство које им пружају „сребрни рудници мора", пристају уз обалу без бриге. Али, харинге треба претходно уловити.

Део публике напушта биоскопску претставу

Када ће се харинга појавити? — питају се сви и на обали влада права „харинншка грозница". Такво стање је нарочито крајем децембра када бродови одлазе да пронађу јата. Да ли су их бродови открили данас? У коме правцу плове јата? Када се могу очекивати у близини обале? — то све узбуђује и младе и старе, рибаре и раднике који раде на преради харинге, фабриканте и власнике бродова.

У великим рибарским лукама су већ увелико спремни бродови. У Олесуну је израсла права шума катарки; са једног кеја на други може се прећи преко бродова. Тих дана људи седе поред радиоапарата и очекују вести са мора.

За неколико минута радосна вест се проноси кроз луку. Огромна флота креће на море. У биоскопима већи део публике напушта претставу, и у ресторанима је исто — то су рибари којима је преко микрофона саопштена новост. Долази харинга и ту оклевања нема!

После неколико часова у луци више нема ниједног брода. Пловни град се упутио у сусрет јатима. Огромне масе харинги, милиони малих црних леђа просто издижу бродове из воде. Већ следеће ноћи долазе вести о првом улову. Рибари преко радија разговарају једни с другима. Неки траже помоћ да одвуку уловљену рибу, други се жале да су им алове поцепале огромне масе харинги. Неколико недеља мреже и алови извлачиће богатство из „сребрних рудника мора".

Све норвешке приче се по неписаним правилима завршавају са „Снип, снап снуре! Ето, крај приче!" Али, жеља је свих Норвежана да прича о харинги нема никад краја.

НАЈТЕЖЕ ЗА ИЗГОВОР

Један психолог запитао је лингвисту, које су то три речи које се најтеже изговарају на свим језицима света. Лингвиста му је после размишљања одговорио да у сваком језику постоје такве речи, али оне нису исте у свим језицима. На то се психолог насмејао и рекао:

— Нисам лингвиста, али ипак знам то што ви не знате. Те три речи на свим језицима гласе: Нисам имао право!

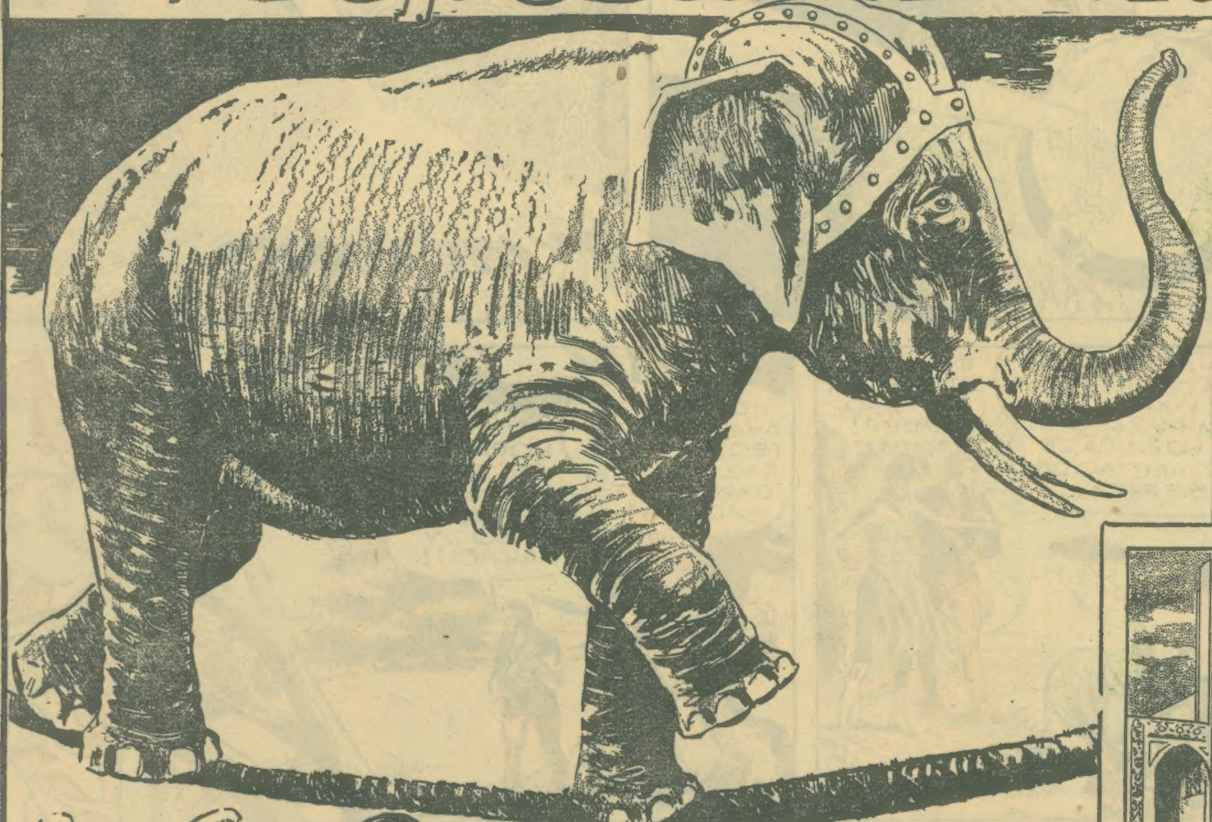
ШТА БИ БИЛО...

Стручњаци тврде да је од свих супстанција које су пронађене на земљи, мало која тако драгоцена и важна за опстанак као што је кухињска со. Без овог природног састојка људска раса и многе животиње престале би да живе. Још пре много векова знало се да је човек, остављен без соли, осуђен на полагану али сигурну смрт. Мали

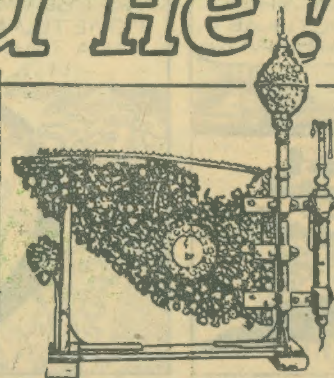
је број људи који би могли да проживе дуже од једног месеца без соли. Дневна количина унете соли износи око 15 грама. Међутим у извесним болестима (напр. у случају високог крвног притиска) количину соли у храни треба свести на најмању меру, до 0,5 грама дневно.

Ripley Веровали или не!

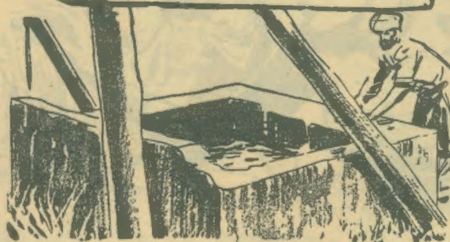
СЛОНОВЕ СУ СТАРИ РИМЉАНИ УМЕЛИ ТАКО ДА ДРЕСИРАЈУ ДА СУ ОВИ **ХОДАЛИ ПО ЗАТЕГНУТОМ КОНОПЦУ**

ВОДЕНИ ВЕТРОКАЗ НА ВЕЛИКОЈ ПАГОДИ СХВЕ У РАНГУНУ (БУРМА) УКРАШЕН ЈЕ ДИЈАМАНТИМА И РУБИНИМА У ВРЕДНОСТИ ОД **500.000.000 ДИН**

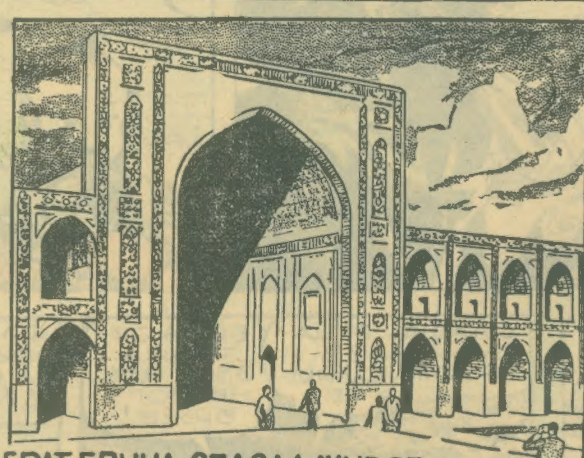

ГЕНЕРАЛУ **АНАТОЛУ ТУФЈАКИНУ** ЗБОГ ИЗВАНРЕДНИХ ЗАСЛУГА У РАТУ ПРОТИВ НАПОЛЕОНА АЛЕКСАНДАР I ИСПУНИО ЈЕ НАЈВЕЋУ ЖЕЉУ – **ДА ОСТАТАК ЖИВОТА ПРОВЕДЕ У ПАРИЗУ**

ЦРНИ БУНАР У КОУЗУ (СИРИЈА)

САДРЖИ ВОДУ КОЈА СЕ МОЖЕ ПИТИ – ИПАК, СВАКА ТКАНИНА КАД СЕ У ЊУ ПОТОПИ ОБОЈИ СЕ **ЦРНОМ ПОСТОЈАНОМ БОЈОМ**

ГРАЂЕВИНА СПАСЛА ЖИВОТ СВОМ ТВОРЦУ

КРАЉЕВСКА МОШЕЈА У ИСФАХАНУ (ИРАН) ТРЕБАЛО ЈЕ ПО НАРЕЂЕЊУ ШАХА АБАСА ВЕЛИКОГ ДА СЕ ПОДИГНЕ ЗА 18 МЕСЕЦИ. КАКО ЈЕ НЕИМАР ТВРДИО ДА ЈЕ ЗА СЛЕГАЊЕ ТЕМЕЉА ПОТРЕБНО ВРЕМЕ – **ШАХ ГА ЈЕ ОСУДИО НА СМРТ**. НА МОЛБУ ОСУЂЕНОГ, ИЗВРШЕЊЕ КАЗНЕ ОДЛОЖЕНО ЈЕ ЗА 10 ГОДИНА. ВРЕМЕ ЈЕ ПОКАЗАЛО ДА ЈЕ ГРАЂЕВИНАР БИО У ПРАВУ. ТЕМЕЉИ СУ СЕ ТОЛИКО СЛЕГЛИ ДА МУ ЈЕ ШАХ **ПОШТЕДЕО ЖИВОТ И ОН ЈЕ ТАДА ДОВРШИО ЗИДАЊЕ МОШЕЈЕ**

ТИКВЕ РАСТУ НА ДРВЕТУ ШЉИВЕ У ВРТУ ЛОЛЕ ИНГЛИШ ИЗ БЕЈНБРИЏА (САД)

И ОНИ СУ БИЛИ СПОРТИСТИ

Многи познати савременици били су страсни спортисти пре него што су одабрали свој прави позив.

Тако је познати француски глумац Ерих фон Штрохајм био прво учитељ пливања;

клови Грок професор мачевања, тореадор и боксер; Џони Вајсмилер који се прославио

улогама Тарцана, тукао је 67 пута светски рекорд у пливању; француски глумац Мишел

Симон био је такође боксер, а Жорж Маршал, амерички глумац — познати бициклиста;

Жан Габен играо је бека, десно крило и полутку.

И познати француски писац Марсел Пањол покушао је да стекне славу на рингу,

Жан Жироду, такође француски књижевник, био је познат као тркач на 400 метара.

Пјер Беноа, књижевник и академик бавио се бициклизмом а енглески књижевник Валтер Скот играо је одлично фудбал.

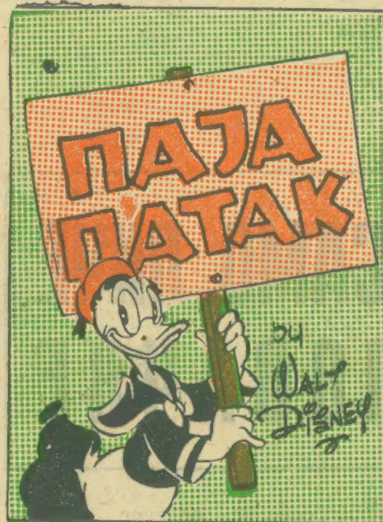

Тако је и позната италијанска глумица Карла дел Пођо била шампион у пливању; док је аргентинска глумица Тилда Тамар освојила првенство у пливању у својој земљи. Габи Морле француска глумица и данас се бави бициклизмом, јахањем и пливањем. Америчка глумица Клодет Колбер побеђивала је у скијању, а позната глумица Кетрин Хеп-

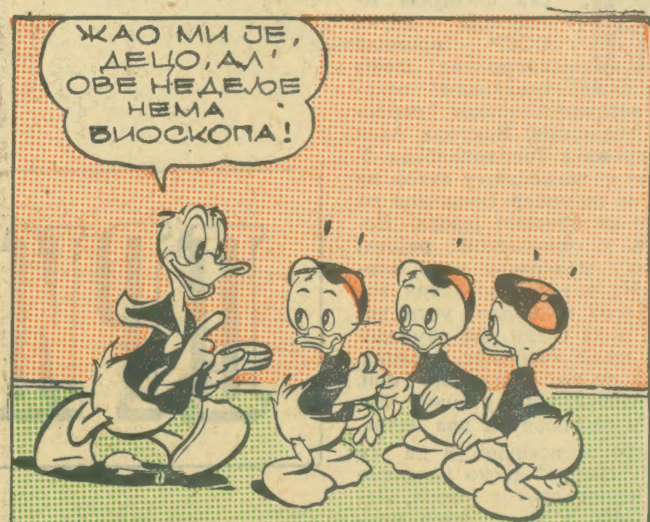

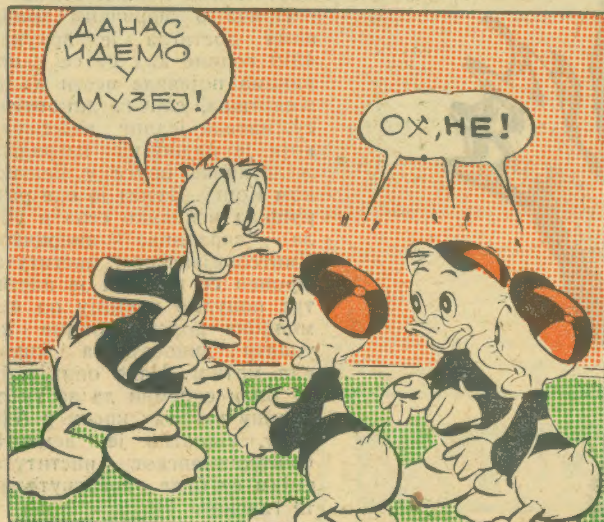
берн била је пилот, затим првакиња у тенису и уметничком клизању. Џинџер Роџерс освајала је прво место у пингпонгу.

Морис Шевалије, француски глумац био је боксер-аматер, а познати амерички писац и добитник Нобелове награде за 1954 годину Ернест Хемингвеј био је такође боксер и фудбалер.

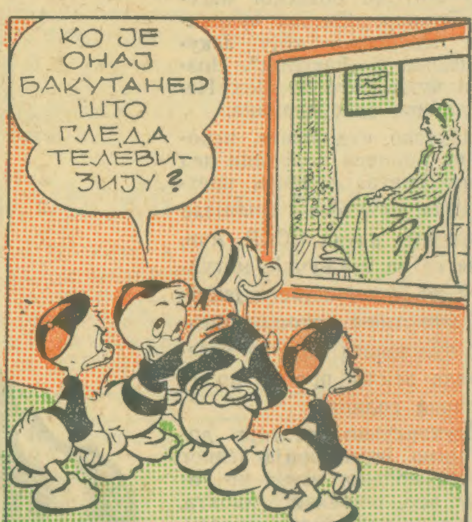

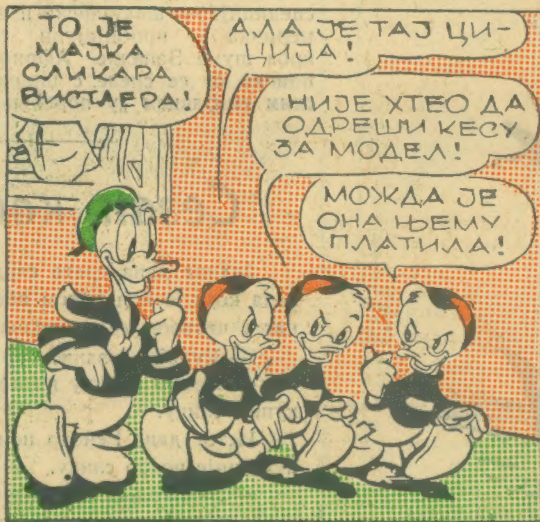

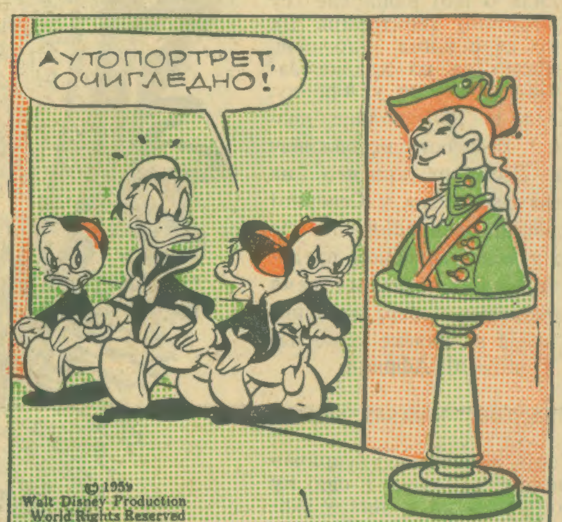

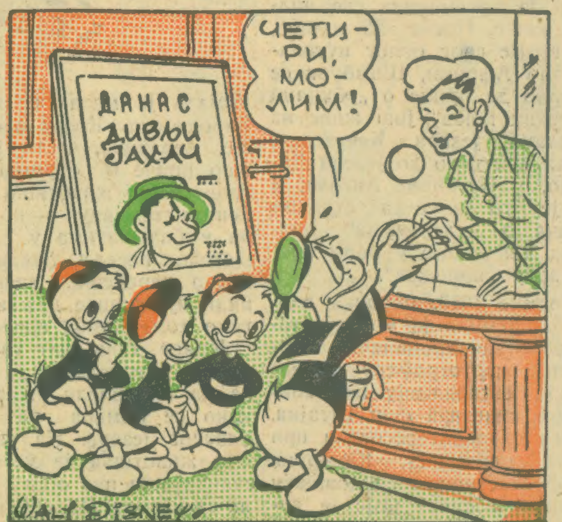

ПРЕРУШАВАЊЕ НА СЦЕНИ

У старој Грчкој и у Риму глумци су могли да буду само мушкарци. И касније, у току столећа. они су тумачили и женске улоге. Како је то изгледало најлепше се видело за време последњег светског рата када су у логорима заробљеници претстављали и жене.

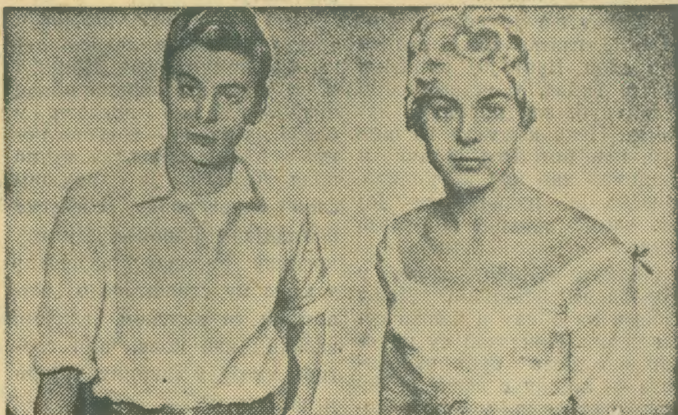

ОРЛИЋ (С. Бернар)

Али жене су постепено све више освајале позорницу и за последњих сто година с времена на време су угледни глумци на великим сценама играли женске улоге, а познате глумце се прерушавале у мушкарце.

Један од највећих живих енглеских глумаца, Лоренс Оливије прославио се не само као Хамлет и Ричар III већ и као носилац главне улоге у Шекспировом комаду „Укроћена горопад".

Од Саре Бернар до данас било је много славних глумица које су играле Хамлета, а једна значајна рола Саре Бернар била је Орлић од Едмонда Ростана.

Х. ВЕНЕТ У ПРИРОДИ И КАО ОФЕЛИЈА

Та средњовековна, специјално шекспиријанска традиција, наставља се и данас. У познатом Позоришту нација у Паризу, два странца су недавно потсетила на ово доба. У „Хамлету" су енглески глумци играли две међу најглавнијим улогама. Мајк Бачер је тумачио ролу данске краљице а Хивел Бенет је играо Офелију. Чак је и „Госпођу с камелијама" пре извесног времена тумачио један глумац, Пол Вајар.

Комичних женских улога које су играли мушкарци далеко је више. А на филму се недавно десио обрнут случај. Глумица Мартин Карол нашла се у улози мушкарца.

ПРИЧЕ КОЈЕ САМО ЛИЧЕ НА ЛОВАЧКЕ

Недавно је Јакутска филијала Академије наука СССР примила писмо од шефа геолошког отсека источносибирског огранка Академије, Виктора Александровича Твердохлебова. У њему се каже да су аутор писма и техничар Башкатов видели на средини језера Ворота, у оимјанском рејону, велику животињу како плива. На зеленој позадини воде јасно се видео уски хрбат, а на глави две симетричне мрље округлог облика. Биле су то, очигледно, очи. Растојање између очију било је не мање од два метра.

Карактеристично је да се овај „сусрет" десио недалеко од једног другог језера, Лабинкира, у коме, како причају житељи обалског насеља Томпор, обитава чудовишна животиња коју Јакути називају „ђаволом". Познато чудовиште из Лох Неса добило је супарника.

Јакутско чудовиште, вероватно, припада породици делфина, сматра заменик претседника Јакутске филијале Академије наука СССР. Али, тиме се не искључује могућност да је тајанствена јакутска животиња потомак древних чудовишта која су насељавала земљу пре 60 до 70 милиона година.

Неупоредиво богатија догађајима је историја једног другог воденог змаја по имену лау, шипекве, либата, мокеле-мбембе или аилали. Легенде о њој раширене су на огромној територији. Да бисмо се с њима упознали, мораћемо да из хладне Јакутије отпутујемо у Африку.

Када је 1907 године познати немачки истраживач Ханс Шомбург приспео на језеро Бангвеоло, у Северној Родезији, изненадило га је што у том мочварном пределу обраслом трском нема нилских коња. Јер, идеалнијег краја за нилске коње нема у читавој Африци.

„Ждерачи" нилских коња

Своје запажење испричао је водичу-домороцу и овај му је објаснио да у језеру живи нека животиња-месождер која је потаманила све нилске коње. После 25 година, за време свог осмог путовања по Африци, Шомбург се уверио да приче о „убицама нилских коња" још живе на обалама језера Бангвеоло. Када је стигао до језера Дилоло, у Источној Анголи, и ту је чуо да се са страхом прича о „ждерачима" нилских коња које у овом крају зову „шипекве".

Године 1913, немачка влада отпремила је у своје тадашње западнонемачке колоније картографску и геолошку експедицију под вођством капетана фон Штајна. Њега су заинтересовала причања становника Камеруна о фантастичном чудовишту „мокеле-мбембе" које је држало у страху читаву област. Занимљиво је да су људи из разних крајева слично описивали ову неман.

„Животиња је сивкастомрке боје, глатке коже, растом као слон. Врат јој је веома дуг и гибак, у устима само један зуб, али необично дугачак. Неки кажу да то није зуб, већ рог. Реп је дуг и мишићав као код крокодила. Опасно је приближити јој се: чамце преврће и убија људе.

„Мокеле-мбембе" живи у подводним пећинама. Дању излази на обалу и тражи себи храну. Показали су ми омиљено „јело" овог чудовишта — лијану с великим белим цветовима, млечним соком и плодовима који личе на јабуку.

— На реци Ссомбо видео сам стазу по којој се животиња успиње на обалу кад тражи храну — саопштава Штајн у свом извештају.

Ево још једног саопштења о сличној или истој животињи и то из земље која је далеко од Камеруна.

Почетком нашег века на крајњем западу Северне Родезије, на реци Замбези, постојала је мала краљевина Бароцеленд. Краљ ове земље, Леваника, често је слушао приче о огромној, од слона већој животињи — воденом гмизавцу — која живи у блатиштима у близини његовог насеља. Леваника је издао наређење: свако ко види чудовиште дужан је да га о томе одмах извести.

Једног дана три узбуђена човека дотрчала су да му јаве да су видели животињу како се одмара на обали блатног језера. На њихове очи животиња је устала и склизнувши низ обалу спустила се у воду. Чудовиште има дуг врат, малу и змијолику главу и шапе као у гуштера. Леваника је похитао према блатишту.

Тамо је видео изгажену трску као да је лежало тешко, огромно тело. Широка стаза водила је према обали и тамо где она прелази у блато из рупа — трагова ногу — још је истицала мутна вода. Леваника је одмах послао заповеднику енглеске полиције у Бароцеленду пуковнику Вардингу извештај у коме му саопштава о „животињи са змиском главом, великом као кола, чији трагови имају у ширину четири и по стопе".

Ловци на диносаурусе

Извештаји о препотопским чудовиштима стизали су и из других крајева. У језеру Викторија енглески официри приметили су дуговрату, као жирафа, животињу. Црнци су им казали да је то „лау". Познати афрички истраживач Грант видео је сличну животињу на изворишту Нила, а Драмонд-Геј у језеру Њаса. Наредник Стивенс срео је „воденог змаја" у блатиштима Горњег Нила.

Прича о афричким змајевима достигла је врхунац 1919 године кад су се у новинама појавиле вести да је животиња, слична диносаурусу, напала једног инжењера који је радио на изградњи железничке пруге у Белгиском Конгу. Затим је она разрушила неколико села и убила сарадника америчког Смитсонијанског института. Пронео се глас да је институт понудио премију од пет милиона долара ономе ко ухвати диносауруса живог или мртвог. Наде оних који су били спремни да за ту огромну награду крену у Африку, уништио је деманти Смитсонијанског института којим су биле оповргнуте све те гласине.

Године 1932 две научне експедиције — швајцарска и америчка — пробијајући се кроз шуме Западне Африке поново су се среле с џиновским гмизавцем „у поређењу с којим крокодил изгледа — младунче".

Вођ америчке експедиције у Камеруну био је Иван Сендерсон, познат зоолог и писац. Он је тврдио да је на обали реке Крос његова експедиција нашла трагове сличне траговима нилског коња, само неупоредиво веће.

Једном су Сендерсон и Џералд Расел пловили чамцем поред пећина у стрмим обалама, кад се одједном разлегао страховит пљесак: нешто огромно пљуснуло је у воду из неке од пећина. Успели су само да примете његове обрисе на површини воде. „Оно" је било много веће од нилског коња и његов пад подигао је велике таласе.

Многобројне су чињенице које говоре о томе да су се у неприступачним областима Африке можда и до данас задржале преисториске животиње. Африка располаже најбољим условима за њихово очување и опстанак. Њена клима није се битно мењала од прадавних времена. То је једини континент чији највећи део море није потапало бар 500 милиона година. Геолошке измене у рељефу које су пре 50 милиона година протресале друге континенте, готово нису ни дотакле Африку. Она је срећно избегла и оледњавање које је пре 100 хиљада година уништило све животиње наклоњене топлоти у Европи, Сибиру и Северној Америци.

Претставници давно изумрлог животињског света боље су се могли очувати у Африци но и на једном другом континенту. Штитиле су их непроходне шуме и клима која се хиљадама и хиљадама година није мењала.

Сезан као продавац

Једног дана срете сликар Реноар свог пријатеља Сезана који је под руком носио једну слику. Биле су то, данас у читавом свету познате „Купачице".

— Куда? — запита га Реноар.

— Немам у џепу ни паре па тражим некога ко би откупио слику.

Истог дана Реноар поново наиђе на Сезана само овог пута није носио слику.

— Задовољан сам, — рече му Сезан — најзад сам ипак нашао неког коме се слика допала.

— А шта си за њу добио?

Тада му Сезан исприча да је срео музичара Кабанеа и да се овоме слика толико свидела да му је — дао на поклон.

Медицина кроз векове

УКОРАК С НАПОЛЕОНОМ

У првим данима Француске револуције чули су се повремено гласови да ће у веку рационализма научници бити непотребни. Међутим, таква схватања брзо су била ућуткана, нарочито после Наполеоновог преузимања власти. Наполеон је схватио важност инжењера, хемичара и лекара за своје будуће планове. Њему нису биле потребне њихове жучне и често јалове расправе, већ њихово стручно знање и руке да би могао да испита и користи природна богатства покорених земаља.

Медицина је била подвргнута том истом строгом испиту. За своје ратове Наполеон је желео да има практичаре — лекаре и хирурге уместо дотадашњих „медицинских филозофа". Његови пукови морали су да се боре под разним климатским условима. Били су изложени жегама у Египту, разним епидемијама у баровитим областима Италије, смрзавању у руским степама. Остварење његових освајачких планова захтевало је добре лекаре. Наполеон је те своје захтеве постављао строго, доносећи одговарајуће законе. Године 1803, ступио је на снагу закон по коме медицинску праксу у Француској могу да врше само лекари и хирурзи са универзитетском спремом. Исти закон прописивао је обим и дужину трајања студирања и програм испита. Будући лекар био је обавезан да проведе четири године у једној од државних медицинских школа — у Паризу, Монпељеу или Стразбуру — а онда да полаже испите из анатомије, физиологије, патологије, носологије, материје медике, хемије, фармације, хигијене и судске и клиничке медицине. Током читавог школовања биле су обавезне практичне вежбе и рад у болницама. Такве мере много су допринеле развитку медицинске науке.

Поход на Египат, 1798 године, била је не само проба за Наполеонова даља освајања, већ и прави испит за француску војну медицину. Први пут у историји војни лекари спремали су се за рат као прави стратези — водећи рачуна о свим појединостима. Требало је „санитарно обезбедити" 35.000 ратника и због тога је у Египат био упућен брод с лековима, завојима и осталим потребним материјалом. Међутим, Енглези су заробили овај брод и Наполеонови лекари морали су да се како знају и умеју боре против трахома, дизентерије и тетануса. Кад је у Јафи избила куга, Наполеонов хирург Дежене покушао је да умири војнике на тај начин што је себе пелцовао гнојем једног војника. Сам Наполеон, да би спречио панику посећивао је болесне желећи тиме да им покаже да се не треба бојати. Али он је истовремено издао наређење да се реч „куга" не сме помињати међу војницима.

Отклањању оваквих несрећа Наполеонови лекари приступили су смишљено и организовано тако да су у војсци уживали огроман углед, готово ништа мањи него највиши официри. Међу њима посебно место заузимао је Жан Ларej кога су поштовали сви, почев од императора до последњег војника. Ларej је одано служио „малог каплара" од његове прве до последње битке. Наполеон је за њега говорио да је то „најчаснији човек кога је икад познавао" и у свом тестаменту завештао му је 100.000 франака.

Ларej је заиста био пожртвован лекар. Увек се налазио у непосредној близини бојног поља, често је оперисао док су се гранате распрскавале око њега, а и сам је био три пута рањаван. Увео је многе нове мере за помоћ рањеницима на бојном пољу. Најважније од њих биле су такозване „летеће амбуланте", брзе колске запреге које су најбрже што је било могућно преносиле рањенике до првих пољских болница. Други његов изум били су „медицински сандучићи на точковима", брза кола којим су лекови, завоји и лекари пребацивани на бојно поље. Према Ларијевом тврђењу у већини случајева, захваљујући таквој организацији санитетске службе, протекао би највише један час од рањавања једног војника до указивања лекарске помоћи. На тај начин били су спасени животи хиљаде ратника.

„СМРТ НА БЛЕДОМ КОЊУ“

АЛБЕРТ РАЈДЕР

Позната је реченица америчког сликара симболисте, Алберта Рајдера: „Сликару су потребни само кров над главом, комад хлеба и неки предмет да га стави под главу“. Рајдер је рођен 1847 и све до смрти, 1917, живео је у великој оскудици. Када му је једног дана неки пријатељ понудио новац на зајам, он је то одбио, рекавши да га има „ту негде у ћошку, на папиру“. И заиста, то на папиру значило је чек на хиљаду долара који је пре више месеци добио. А кад га је исти пријатељ извео на улицу и одвео до банке у којој му је отворио кредит, он је после неколико дана заборавио да кредит уопште постоји. Јер, исхрана, одећа, обућа materijalne удобности за њега су биле последња брига. Сву пажњу усретсређивао је на сликарство.

Рајдер је имао брата, врло спретног у трговачким пословима. Он је у Њујорку купио хотел на девет спратова, који и данас постоји, и у част уметника дао му име „Алберт“. У хотелу је један апартман био одређен за сликара, да бесплатно станује, али је понуду одбио. Пребивалиште му је било јадно и тужно, али за њега је претстављало кутак среће. Ту се осећао склоњен од буке спољног света. Могао је да слика и размишља без бојазни да ће га ико узнемирити.

Дуго година на његова се платна гледало зачуђеним очима као и на њега самог. Помало наивна, нестварна као сан, изазивала су самилост, а аутор саучешће, као неко ко је детиње наиван јер је заостао у развоју. Рајдер је, међутим, са осмехом примао увредљиву наклоност људи и ишао даље својим путем. На његову срећу, живео је доста дуго, па је имао времена да се увери да га познаваоци уметности уврштују међу најзначајније сликаре његовог времена.

Његово дело речито је одавало необичну уметникову личност. Садржине многих тема његових слика говоре колико је тешко био раздиран и мучен унутрашњим немирима. Ево имена неколиких слика: Магбет и вештице, Офелија, Јованка Орлеанка, Сигфрид. Али, то како је сликао своје теме, увек је говорило гледаоцу више и дубље него оно што се види на први поглед. Баш због тога Рајдер је симболиста. Он је, поред видљиве садржине, увек имао још нешто да каже.

Узмимо као пример његову слику „Смрт на бледом коњу“. Рајдер је имао пријатеља који је служио као келнер у неком ресторану. Једно поподне овај уложи сву уштеђевину кладећи се на једног сивог коња. Пошто је изгубио сав уштеђени новац, несрећник је извршио самоубиство. Потресен пријатељевом смрћу, сликар је израдио платно са несвакидашњим јахачем у седлу.

Висок и тежак, плавих очију, са густим, тамноцрвеним и чупавим руном на глави, Рајдер је одавао сасвим крепког човека. Ходао је толико поносито да се његове рите од одела нису готово ни примећивале. Људе је волео и имао је много пријатеља. Последњи маријаш давао је сиромашнима и није једном свој оскудни обед делио са просјацима.

Рајдер је рођен у држави Масачусетс у Њу Бетфорду, главном светском пристаништу одакле су полазили бродови у лов на китове. На његовим маринама, нестварним као сан, плове једрењаци или извирују кобне стене. Та сећања из младости, која је овековечио на платну, сматрају се данас „најдубљим поемама о мору што их је дало америчко сликарство“.

Већ у четвртој години са сигурношћу се служио пастелним оловкама. Није ишао у грађанску школу, нити је студирао сликарство. Његов стил је само његов, јер га је исковао у самом себи.

Више од 30 година живео је покрај родитеља а онда је отишао у Њујорк, у свој мали момачки стан. Један новинар, који га је интервјуисао, овако је описао неред у њему: „Две трећине одаје преплављено је столовима, столицама, сандуцима, рамовима, сликама, старим новинама и часописима. Под је прекривен боцама од млека, шољицама и тацнама...“ Усред нереда сликао је Алберт Рајдер дела која се данас сматрају најчистијим сликама маште које су икад начињене у Сједињеним Америчким Државама.

Радио је веома споро, део по део и обично је правио више од десет верзија исте теме. На платну „Смрт на бледом коњу“ радио је с прекидима пуне 22 године. Никад није чинио уступке публици.

Рајдер је дочекао приличну старост а његово дело још није било признато. Тек оног дана кад је један познати енглески уметнички критичар уочио да његов „лош потез“ уствари претставља изванредну руку, љубитељи уметности су обратили пажњу на све што је дотле створио. Трговци и колекционари толико су наједном почели да траже Рајдерова дела да данас сваки оригинал има бар десет фалсификата.

Његову слику „Сигфрид и кћери са Рајне“ купила је Национална галерија уметности у Вашингтону за 23.500 долара, ту слику, за коју није било купца ни за долар. Али, не би му било жао што он није добио толику суму. За њега новац није имао никакву вредност.

ПРВИ АВИОН НА МОН БЛАНУ

Како доноси француска штампа, први пут у историји на највиши врх у Европи, Мон Блан, слетео је авион. Досад су се на Мон Блан спуштали само хеликоптери.

Овај подвиг извео је пилот Жиро, члан аероклуба из Дофине, и то с малим туристичким авионом „Шука“. На врху га је сачекао префект покрајине Висока Савоја, који је пре њега ту стигао хеликоптером.

Узимају све више маха...

Термити у Сједињеним Државама све више узимају маха — највише прождиру прагове и подове у собама. По мишљењу стручњака непрегледна јата термита продиру сваке године у два милиона кућа. Да ли је размножавање термита постало толико брзо — не може се сигурно одредити, каже доктор Филип Стоун, ентомолог Универзитета у Мисурију, али је број трошних кућа све већи. При обиласку предграђа откривена су права насеља термита, којима цементни темељи пружају зими топло скровиште. Термити воле влажну топлоту, али се налазе и у областима са пустињском климом као што је Аризона и Нови Мексико. Аљаска је још једина савезна држава у којој их нема. Према др Стоуну термити се од крилатих мрава најлакше распознају по томе што је тело термита у облику чамца и имају четири једнака крила, док је тело мрава налик на пешчани сат, а крила су им различите дужине. Зато пазите — ко тамани мраве уместо термита сам себи штети, јер мрави прождиру термите.

ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ У 1957

У току 1957, у Совјетском Савезу је издато највише дела, 31.616. Иза њега се налазе Јапан, Велика Британија и Индија. Сједињене Америчке Државе су на шестом месту са 13.142 дела, а Француска на осмом са 11.917 дела.

Ако се погледа број издатих дела у односу на 100.000 становника, тада се на првом месту налази Норвешка. У 1957 години, у Норвешкој је штампано по 87 дела на сваких 100.000 становника.

Виц преко телефона

Сваког дана по један, и то најновији виц може се у Бечу дознати ако се на телефону окрене број 1717. „Причање вицева“ је двадесета по реду „специјална служба“ коју је завела бечка телефонска централа. „Виц дана“ Бечлије могу да чују од 6 часова изјутра па надаље. Магнетофонска трака са испричаном шалом мења се свака 24 часа.

Робинзон у царству курјака

Крис Крислер, брадата људина и његова плавокоса жена Лоис већ седам година живе у самоћи бескрајне беле степе на Аљасци. Занесењаци као што су и сви велики пионири и ово двоје Американаца су кренули у вечити снег и лед на домаку Арктика да би снимили крајеве и упознали живот звери и других животиња из потпуно дивљих и тешко приступачних предела Аљаске.

Први пут су авионом надлетели пространу белу долину Џон Ривер у срцу планине Брукс 21 маја 1953 године. Пилот који се спремао да их спусти ту, упозорио их је да не стављају животе на коцку јер је храброст и то што су довде дошли.

— Сваки корак по овој бескрајној дивљини биће орошен вашим сузама и загорчан болом — рекао им је. Што је најгоре, заволећете проклету белу пустињу и њена бескрајна пространства тако страсно да ће вас жеља да се вратите ту прогонити до краја живота.

Пилот је ипак морао да их спусти и остави у крају где су они желели. Годинама је после он једини са њима одржавао везу и снабдевао их потребама.

Преко 40 месеци друштво Криса и Лоис били су само курјаци и јелени. А најзначајније њихово сазнање је да курјаци поред људи који им не желе зло, постају дивни, мазни кучићи.

— Као што сам и очекивао — вели Крис, — први курјаци које смо видели побегли су од нас као без главе. Затим се догодило чудо. Наш први пријатељ међу зверима била је курјачица „Леди". Једног дана она није побегла од мене; напротив начинила је неколико кругова око мојих ногу као да испитује и упутила ми поглед озарен нечим нијдивнијим што сам код животиња видео, вучјим осмехом. Никад пре тога нисам чуо да се курјаци смеше. Пришао сам јој и она се припила уз моју ногу. Дозволила је чак да је помилујем. Посматрала је моју жену погледом који је блистао од среће.

Годинама су „Леди" и „Тригер" остали највернији пријатељи Криса и Лоис. За Тригера се слободно може рећи да је био „муж" нежне вучице јер у природи има мало тако добрих „очева" као што су мужјаци курјака. Он готово уопште не напушта женку с којом има пород а за своје младунце у стању је да се бори до последње капи крви.

Леди и Тригер се нису припитомили баш као пси, јер су често одлазили и недељама лутали по бескрајној белој пустињи, али су се увек враћали Крису и Лоис да им поново излију сву своју љубав.

Из каменог доба на универзитет

Дубоко у парагвајској џунгли један млад француски научник и његови шпанско индијански водичи пробијали су се кроз зелени лавиринт. Побегли су из Каагуасу Планина, које су остале неких 50 километара позади, али њихови гониоци, Гуајаки Индијанци, пратили су их у стопу. Шумску тишину разбијао би с времена на време звиждук њихових стрела.

Река набујала од кише приморала их је да на обали оставе сав пртљаг и да се пливањем домогну друге обале. Двојица водича, уплашени правом кишом стрела, побегли су пре тога у џунглу. Остали су успели да стигну до главног логора удаљеног од реке око сто километара.

За доктора Жана Велара, етнолога по занимању, био је то жалостан крај једног научног подухвата од кога је он много очекивао. Наиме, жеља му је била да проучи индијанско племе Гуајаки које је, без контакта с другим људским бићима, живело као да камено доба није још прошло.

Сутрадан после повратка у логор, 23 септембра 1931, младог научника пренуо је из сна дечји плач. Одбегли водичи вратили су се водећи за руку нагу индијанску девојчицу која је могла да има највише две године. Њени мршави удови, натечен стомак и дугачке црвене бразде на тамној кожи били су речити докази глади и мучења. Шкрипећи зубима и вриштећи на сав глас, девојчица је покушавала да се отме. „Нашли смо је у напуштеном логору Гуајаки Индијанаца" — објаснили су водичи.

Етнолози знају да се дете из примитивне средине, ако се подиже као и остала деца, брзо прилагоди цивилизацији. Ево прилике да се из најнепосредније близине прати један овакав преображај. Пред доктором Веларом стајало је дете рођено у племену које још живи животом наших предака из каменог доба!

Доктор Велар одвео је своју поћерку у Асунсион, главни град Парагваја, и поверио је нези и бризи своје мајке. Мала Мари-Ивон бојала се у почетку свега. Бојала се свог новог оца и своје нове баке, бојала се да ће јој неко отети њену малу имовину. Све своје играчке узимала је са собом у постељу; ни у сну није испуштала своје лутке.

Првих недеља и месеци нико је није могао приволети да понови за њу чудне и нове речи. А онда је једног дана, кад је Мари-Ивон вероватно мислила да је сама, Веларова мајка чула како сасвим тихо понавља једну те исту реч. После неколико часова мала је утрчала у њену собу и победоносно изговорила: „Бако! Бако"!

Сваку нову реч Мари-Ивон је прво понављала за себе, полугласно, да би је тек кад буде сасвим сигурна изговарала пред својим оцем и баком. Постепено је нестајало њеног страха од непознатих предмета и особа. Постала је стални очев пратилац, одлазила с њим чак и на његова предавања и састанке. Научници и професори били су први пријатељи ове бојажљиве девојчице живих тамних очију и љупког осмеха.

Пре него што је навршила шест година Мари-Ивон је поред француског знала и шпански, а кад су Веларови прешли у Бразилију, научила је и португалски. Бака јој је била прва учитељица, она ју је научила да чита и пише. Пошто је Жан Велар стално путовао, мењала је школе, али је увек била одличан ђак.

Имала је четрнаест година кад ју је отац повео на прво истраживачко путовање, међу Индијанце из племена Ајмара, који живи на обалама језера Титикака. Ајмари их нису дочекали добродошлицом: стајали су на вратима својих колиба и мрким погледима испитивали дошљаке. Ноћ се већ спуштала и Велар је предложио да одустану од даљих покушаја зближавања и подигну логор подаље од непријатељског села.

— Не још. Причекаћемо! — одговорила му је девојчица. Она је разумевала понос и прикривени страх ових Индијанаца. Приступивши групи смркнутих људи почела је да им говори на шпанском убацујући у њега нешто индијанских речи које је научила. Причала им је да се родила у џунгли, да се њено племе такође бојало белог човека, а ипак је тај човек њу, изгубљену девојчицу, прихватио и одгајио као своје дете. Најзад јој је једна жена пришла и казала: „Уђите у моју кућу".

То лето Мари-Ивон и њен отац провели су са својим новим пријатељима, упознајући се с њиховим начином живота и њиховим обичајима. Тог лета Мари-Ивон изабрала је свој будући позив: биће етнолог као и њен отац. Од њега је научила да пажљиво посматра и бележи све што види. Даровита за учење језика, она би брзо савладала говор племена које је проучавала. Имала је 21 годину када је у Лими, у Перуу, завршила на факултету етнолошку групу.

А онда се збило нешто што је могло да има озбиљних последица и да омете њену даљу каријеру. Неки новинар, тражећи сензације, данима је салетао Мари-Ивон и њеног оца: „Нашао сам је на једном свом путовању и пружио јој могућност да учи и студира. Ту више ништа нема да се каже" — одговорио је доктор Велар једноставно.

Озлојеђен, новинар је пустио својој машти на вољу. Написао је чак да је девојчицу одгајила једна вучица дојећи је својим млеком.

— Били су то тешки дани — причала је касније Мари-Ивон. — Осећала сам да ме свет посматра као неку добро дресирану животињу, а не као људско биће.

Пријатељи су јој саветовали да се привремено бар склони из града, да сачека док се прашина узвитлана око ње и њеног оца мало слегне. Али, Мари-Ивон остала је у Лими где је доктор Велар, при универзитету Сан Маркос, основао Институт за проучавање Анда.

Њен позив научника-истраживача одвео ју је, као првог и сад већ званичног асистента доктора Велара, најпре у Огњену Земљу на крајњи југ Јужне Америке, а одмах затим у ескимска насеља око поларног круга. У пролеће 1959, Мари-Ивон је почела серију самосталних истраживања у горњем сливу реке Амазона. Отада она путује сама, пробија се кроз џунгле и стиже до најзабаченијих индијанских насеља.

Иако је толико много путовала, Мари-Ивон никад није отишла у родни Парагвај и никад то није зажелела. Гуајаки Индијанци досад су сасвим изумрли. Она више нема саплеменика. За свој рођендан — јер прави дан рођења никад неће сазнати — изабрала је 23 септембар, дан кад је из каменог доба прешла одмах у двадесети век.

Како су постала имена

Мореуз бога светлости

Персиски и Омански залив Арапског Мора спаја ОРМУСКИ МОРЕУЗ. Он има велики стратешки значај јер претставља једини излаз из Персиског Залива у Индиски Океан. У мореузу лежи неколико острва. Његов назив је у вези са именом персиског бога светлости Ормуза.

Скривена

Значајна железничка раскрсница и велики индустриски град у Русији са 350 хиљада становника ТУЛА помиње се први пут 1146 године. На њеној периферији се налази познати металуршки Косогорски комбинат, који ради са локалним сировинама. Сем њега постоји велика фабрика оружја, као и више фабрика лаке индустрије. Назив града потиче од речице Тулице, назване тако зато што се „тулила" — скривала у шумама које су некад окруживале Тулу.

Вода

У центру Судана лежи велико афричко језеро ЧАД. У зависности од количине воде коју добија од својих притока површина језера се колеба од 10 до 18 хиљада $км^2$ а дубина од 5—7 м. Западни део језера је дубљи од источног; у њему је разбацано преко сто острва. Његова највећа притока Шари, дуга 1400 км, пловна је. На језику мештана Tsade значи вода.

Кров света

Велика висораван у Средњој Азији ПАМИР лежи готово цела у границама СССР. Опкољена је високим планинама Памиро-Алаја, због чега има суво и сурово поднебље. Назив је таджиски: у преводу на наш језик Памир значи „Кров света".

Велика река

Не би се могло рећи да је грузиска закавкаска црноморска река РИОН заиста велика јер је дугачка само 288 км. Лети, у јуну и јулу, има велику количину воде од отопљених кавкаских ледника. Њене воде покрећу турбине хидроцентрале „Rionhes". Назив јој је сванетског порекла: rijen — велика река.

ДУБРОВАЧКИ врач Бете

Читав век и по, од краја 17 па све до половине 18, и рибари и поморци кад су улазили у дубровачку луку или излазили из ње пазили су да се што мање приближе обали испод брда Жарковице, где се налазила једна пећина на злу гласу. Историчар Цревић пише о томе:

„Тамо је, кажу, готово целог дана боравио чувени врач по имену Бете или Бетино. У звездама је читао будућност, владао је елементима и палио неким неодређеним покретима својих паклених направа све врсте бродова. Стога се ниједна рибарска барка не усуђује да приђе близу оној несрећној обали“.

Као и многе легенде, и ова о врачу Бете има неку стварну подлогу. У једној од пећина јужно од дубровачке луке, испод пута који води од Плоча према Цавтату, заиста је неко време боравио један необичан човек. Али не необичан по неким натприродним способностима, као што су веровали лаћари, већ по свом уму и учености, по знању и култури.

То је био Марин Геталдић, математичар, физичар и астроном и један од најученијих људи мале дубровачке републике. Иако један савременик каже за њега да је „демон у математици“ — што значи да је био ненадмашан у овој грани науке — додајући усто да је као анђео по нарави, Геталдић се није бивио ни мађијом, ни врачањем, ни чаробњаштвом, па чак ни алхемијом или астрологијом због чега би могао изаћи на лош глас међу својим суграђанима. Уствари само су неукост и сујеверје ондашњег света исплели бајке око њега и његовог боравишта у пећини.

Параболична огледала

Испод Геталдићеве куће коју је наследио од оца, налазила се пространа пећина до које се спуштало стрмом стазом. Нашем научнику пећина је згодно послужила као лабораторија у коју је могао, у хладу и тишини, неузнемираван до света, да прави разне огледе. Вероватно је веома прецизно мерио специфичне тежине неких тела, и начинио хидрауличну вагу. Али глас чаробњака стекао је због својих огледала.

У својој пећини он је правио параболична, издубљена, огледала која су му служила за разне огледе. Своме пријатељу Кристифору Клавиусу, такође познатом математичару и астроному, с којим се упознао у Риму, Геталдић је писао из Дубровника 1608 године, да је начинио параболично огледало. Помоћу сунчаних зракова скупљених у жижи овог огледала, он је топио разне метале, не само лако топљиве као што је олово, већ и сребро за које је потребна температура од 960 степени, и гвожђе за које треба 1550 степени. Огледала су према томе морала бити доста велика.

За топљење метала Геталдић се служио огледалима са малим жижним даљинама, јер су она погоднија за руковање. Али је правио и огледала са великим жижним домето, можда од више десетина метара, помоћу којих је могао да запали удаљене дрвене предмете. Сасвим је могућно да је на тај начин, ради огледа, запалио и неки стари чамац испред своје пећине.

Рибари су знали да у пећини живи неки чудан човек и ради са неким за њих непознатим и тајанственим справама, а кад су још видели да је изненада букнуо пламен на чамцу удаљеном од обале, они су сасвим лако закључили да је то неки чаробњак. Зато су човека прогласили врачем и клонили се његове пећине, коју су прозвали „Бетина шпиља“, по Геталдићевом надимку Бете. Тако је научник стекао глас врача, и то се одржало дуго и после његове смрти, када су огледала већ давно нестала из пећине.

Дубровачки телескоп

Издубљено огледало претставља један од два основна елемента телескопа. Треба му додати још окулар да би се удаљени предмети, ако су огледало и окулар погодно постављени, видели приближени односно увећани.

Сматра се да заслуга за проналажење телескопа припада славном енглеском математичару и астроному Исаку Њутну који је открио и закон гравитације, мада се помињу и неки други, ранији конструктори. Међу ове свакако треба убројати и Геталдића.

Један Италијан, механичар Буратини, писао је 1672 француском астроному Булиоу о томе да је Њутн пронашао телескоп, али каже да се такав инструмент мора нализити и у Дубровнику, уколико није уништен приликом великог земљотреса који је порушио овај град 1667 године. Посматрани тим инструментом, вели Буратини, и бродови удаљени 25 до 30 миља од обале, изгледају толико близу као да су у самој дубровачкој луци. У Бечу му је један Дубровчанин причао да овај инструмент личи на суд за мерење жита, а један Италијан, лекар, који је боравио у Дубровнику, тврдио да инструмент личи на бубањ без једног дна.

Када се сва обавештења сакупе излази да је Геталдић располагао неким инструментом налик на телескоп, па се он с правом може сматрати претечом Њутна. Правио је издубљена огледала и помоћу увеличавајућег стакла — окулара, посматрао удаљене предмете. Јер, без окулара није их могао видети. Он је чак своје огледало ставио на дно кратке а широке цеви, ваљда да би је лакше управљао у жељеном правцу. То се види из упоређења са судом за мерење жита или бубњем без дна. Али свакако да окулар није био причвршћен за цев у којој се налазило огледало, тако да Геталдић ипак није створио прави инструмент. То ће урадити тек Њутн, више деценија после смрти дубровачког математичара.

Велики путник

Из Дубровника у коме је угледао свет 1568 године, Геталдић је још рано кренуо у свет да би се усавршио у науци, јер у Дубровнику тада није било виших школа. Прво је отишао у Рим, где је провео више година и завршио студије. Затим је, у тридесетој години кренуо на шестогодишње путовање по Европи. Поред Италије, обишао је Немачку, затим Белгију, Енглеску и Француску. Ово му је користило да сазна и усаврши многе ствари. Више од једног века после његове смрти у Дубровнику се говорило о њему као највећем математичару тога доба.

На том путу Геталдић се упознао и спријатељио са многим научницима. У Антверпену је слушао предавања чувеног математичара Коањеа а у Паризу се спријатељио са не мање чувеним Виетом, оснивачем алгебре. Поред многих у Риму је упознао и Галилеја и са њим се после дуго дописивао.

На повратку се задржао у Италији да би објавио своја научна дела, а затим се преселио у Дубровник и ту је остао до смрти 1626 године. Живео је повучено у својој вили, на чијим је вратима поставио натпис на латинском, који у преводу гласи: „Остајте далеко одавде, зависти, свађо, славољубље и бриге; мир и спокојство краси пећину, вртове и стене“.

Дане је проводио са својим књигама, пишући нека астрономска дела, јер се после свога путовања почео озбиљније бавити и овом науком. Али, она су нажалост изгубљена и о њима се ништа не зна — сем наслова. Осим тога у пећини се бавио разним опитима и израдом инструмената.

Геталдић је био веома скроман и у свом делу о специфичним тежинама неких тела каже за самог себе: „Ја сам од оних људи који више воле да знају, него да буду познати, да уче, него да друге поучавају“. Можда је управо његова претерана скромност и повученост учинила да свет недовољно упознат са његовим научним радом, поверује да је он опасан врач који својим невидљивим силама може да запали и уништи из даљине њихове бродове.

УБРЗО ЈЕ ПОСТАЛА ПОЗНАТА

Играјући на филму од своје 4 до 12 године Ширли Темпл се појавила у око 32 филма, а само до десете у 24. У свима је играла главне улоге. Била је „Хајди“, „Мали пуковник“ итд. У то време је добијала око 2.000 писама дневно, док данас прима само око 200 недељно.

Сматра се да су њени филмови у доба економске кризе спасли од пропасти филмску компанију „Сенчери фокс“.

Када су ангажовали ову девојчицу округлог лица с пуно коврџа црне косе, ни продуценти нису веровали у њен тако велики успех. Али, људи жељни промене били су очарани малом глумицом и она је убрзо постала позната широм света.

Данас, она има већ 30 година и углавном се посветила деци — има их троје од 12, 7 и 5 година — и својој кући. Удата је за једног инжењера електронике.

— Тежећи за променом, људи су нашли у мојим филмовима наивност и безазленост која им је годила — објашњава она сада. Моја срећа је била што сам тада имала само четири године. Днас сам, исто као и некад познати пас „Рин-тин-тин“ потпуно заборављена. На филм више не помишљам, али зато једанпут месечно учествујем у дечјем програму на телевизији. То ми не одузима много времена.

БЕСПЛАТНО ПУТОВАЊЕ

У енглеским листовима објављен је недавно оглас којим се читаоци позивају да узму учешћа у крстарењу јахтом по Средоземном Мору. Путницима се нуди бесплатан пут, храна, послуга, па чак и џепарац за време задржавања брода у разним лукама. У замену за све то од путника се тражи само једно: да пате од морске болести.

Позадина ове чудне дарежљивости веома је једноставна. Организатор крстарења по Средоземном Мору је једна фармацеутска фирма која жели да туристе искористи за испитивање и рекламу својих нових препарата против морске болести.

Ипак је округла

Много речи и напора било је утрошено да би се утврдило и доказало за Земља има облик лопте. Упркос томе и данас у Лондону постоји друштво — додуше са свега 24 члана — које носи име „Пљосната земља“. Његови чланови непоколебљиво верују у то да човечанство насељава једну од рупа којима је посута бескрајна равна површина васионе. Поред те „теорије“ чланови овог друштва дошли су и до других „открића“. Они категорички тврде да пречници Сунца и Месеца никако нису већи од 50 километара.

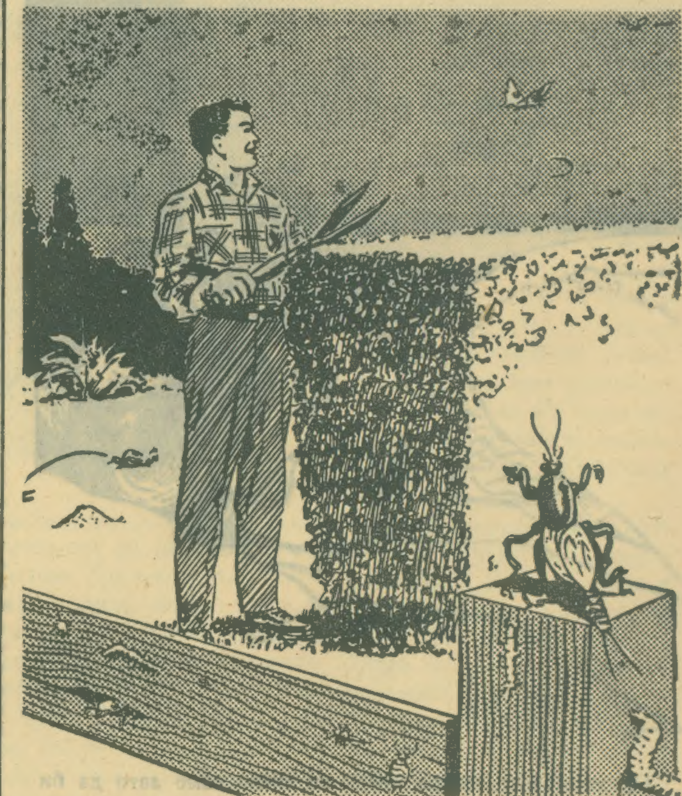
По свему судећи, ова њихова убеђења су неизлечива. Тако, например, секретар клуба не без гордости изјављује: „У то да је Земља пљосната поверовао сам још пре 40 година“.

ЈАБУКА КОЈА ГОВОРИ

Од пре извесног времена у Калифорнији су почели да употребљавају микрофоне за одређивање квалитета воћа које дозрева. Јабуци која виси на грани приноси се нарочити микрофон. Ако се у њој налази црв, гласноговорник појачава готово нечујан звук, који настаје кад овај гризе плод, до заглушне шкрипе. Такву јабуку одмах скидају с гране.

НИЈЕ СВЕСТАН

Човек једва да је свестан живота који ври око њега. На свега једном јутру земље живи 4 милиона инсеката.

Онај коме то није професија и нема „извежбано око“ види понегде само лептира или понеку бубу — уствари џинове из света инсеката, а оне сићушне уопште и не примећује.

И ЊИМА ЈЕ СЛОБОДА ДОШЛА

Најсрећнији тренутак је већ ту за још једну афричку земљу. Дошло је славље које је на улицама Могадиша трајало четири дана. Одјекивали су бубњеви. Људи, жене — старо и младо играли су и певали док су имали снаге. Свако лице је било озарено поносом и задовољством. У грудима сваког становника куцало је срце снажно.

На источној обали Африке, у пределу названом „рог" који захвата близу 461.000 квадратних километара, између Етиопије, Кеније и Индиског Океана, око два милиона људи је 1 јула поздравило дугим поклицима одобравања речи свога првог претседника владе Иссе:

— Од данас је наша земља слободна. На афричком континенту још једна земља је постала слободна и независна. Сомалијом од данас управља сам народ! Нестаће, временом, и последњег странца који је управљао нашом земљом!

Сви су запљескали рукама. Сви су кликнули слободи. Тако је Африка дочекала и ослобођење Гане, Гвинеје, Тогоа, Камеруна и других територија.

Прошла су времена наизменичне владавине самосталних сомалских султана, португалских освајача, Турака, Египћана, Енглеза, Француза и других туђинаца.

Бивша Италијанска Сомалија забележила је 1 јул као најсветлији дан у свом постојању. Она ће се увек сећати њега као рођења, јер се тада сомалска територија ослободила старатељства Уједињених нација и Италије.

Сомалска обала рано је пала под утицај муслимана. Градови на источној обали, од којих су најглавнији Могадиш и Брава, претстављали су део Зењ-царевине и делили њену судбину. У XVI веку окупирали су је Португалци, у XVII веку Имали Муската, 1889 султани из Занзибара. Уговорима са сомалским султанима 1889 и споразумом са Великом Британијом, Занзибаром и Етиопијом, обала источно од Британске Сомалије пала је под италијански утицај. Августа 1892, султан од Занзибара дао је у најам Италији луку Бенадира на 50 година, а споразумом од 13 јануара 1905, уступио је своја суверена права у лукама Бенадира италијанској влади уз најамнину од 144.000 фунти. После тога италијанска влада је преузела потпуну управу у лукама, а 1905 Велика Британија је уступила Италији земљу близу Кисмајуа.

Године 1897, уговорено је да се од тачке где 47 степен пресеца 80 упоредник, гранична линија повуче за око 180 миља од Индиског Океана ка Јубу. Са Негосом Менеликом, који је потврђен конвенцијом од 16 маја 1908, обала Бенадир је године 1907 добила залеђе, чије границе нису биле никад означене, па су стварале област сукоба између Италије и Етиопије. Англо-италијанским уговором од 15 јула 1925 године Јуба укључујући и Касмају, биле су предате Италији.

Италијани су 1935 из Италијанске Сомалије извршили напад на Етиопију и после победе припојили Сомалији Огаден, који су одузели Етиопији.

Јануара месеца 1941 године, британско-афричке трупе заузеле су Италијанску Сомалију, а године 1948 Велика Британија је вратила Огаден Етиопији.

Две године касније, 2 децембра 1950, Уједињене нације дале су Сомалију под старатељство Италији са задатком да је оспособи да у року од 10 година постане независна држава. Избор Италије за старатеља дошао је као компромис између четири велике силе, које се нису могле сагласити да то оне саме обављају.

Откако је Италија између 1885 и 1889 године принудила сомалске султане да прихвате италијанску „заштиту" и прогласила протекторат над обалом, чиме је отпочела колонизација Сомалије, она све до свога расула у Источној Африци 1941 године, није готово ништа урадила за сомалски народ.

Сомалци су под њеном управом остали најнеписменији народ у Африци јер никакве школе нису биле отваране. Италијани нису сматрали за потребно да ту развију неку јачу економску базу. Једино што је начињено у Сомалији, то су путеви у праву Етиопије и бунари за снабдевање трупа. Од домородаца је одузимана плодна земља да би Италијани дошли до 75.000 ха најбоље обрадиве земље уз реку, док је осталим странцима уступљено око 15.000 хектара. Остатак земље, махом голет и земљиште слабо за обраду, остављено је Сомалцима.

Највећи део сомалског становништва, око 85 процената, бави се сточарењем, остали, насељени у долинама од којих су неке погодне за наводњавање, баве се пољопривредом. Главни производи су кукуруз, просо и нешто орашида. Међутим све ово не задовољава домаће потребе тако да се Сомалија мора снабдевати са стране. У већим количинама гаје се банане које се углавном извозе у Италију. Гајење памука, иако има добрих услова, није раширено, а углавном сав произведени памук извози се за Италију. Сомалија је богата мирисавсм смолом, нарочито тамјаном, и у томе стоји на првом месту у свету.

У индустрији је веома заостала. За време италијанске владавине изграђена је само рафинерија уља, шећерана, творнице спуна и за дестилацију алкохола, и радионица за прераду рибе.

ДРВО КОЈЕ НАЈБРЖЕ РАСТЕ... И КОЈЕ РАСТЕ НАЈСПОРИЈЕ

Ако се не рачуна бамбусова трска, која и није дрво, најбрже расте „еукалиптус салигра". Његова је постојбина Уганда, у Централној Африци, и за непуне две године израсте 13 метара. Међутим на Цејлону, једна врста бамбуса — „дендрокаламус гигантеус" — расте по 41 сантиметар на дан све док не достигне висину од 36 метара.

Дрво које најспорије расте зове се „ситка спруц". Његов пречник износи само 3 сантиметра и да достигне висину од 28 сантиметара треба да прође 90 до 100 година.

Најмлађи грађани на свету

Леополдвил, у Конгу, има најмлађе становнике на свету. Од 349.323 грађана њих 173.832 нису напунили 18 година.

ДВА ПИТАЊА... ...И ДВА ОДГОВОРА

1) Колико је дугачка линија која се може повући једном оловком?

2) Ког датума ће се завршити двадесети век?

* *

1) Обичном оловком може да се повуче линија дуга око 65 километара.

2) Двадесети век завршиће се на дан 31 децембра 2000 године у поноћ.

ЕТО ЗАТО

По мишљењу лекара човек не спава само зато да би одморио своје тело него првенствено да би одморио мозак, односно мождану кору, где се налазе центри који стално функционишу: за говор, памћење, резоновање, размишљање итд.

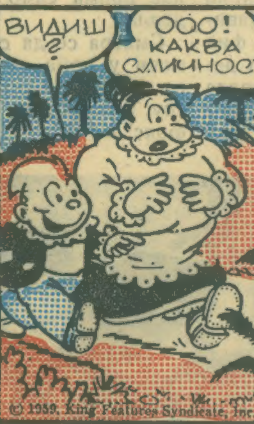

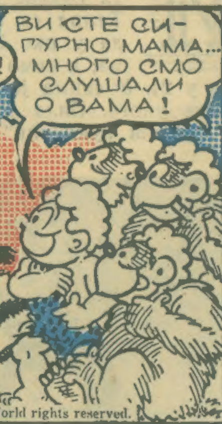

Упркос ПЛАМЕНУ

Талас за таласом велике формације бомбардера који су извршили напад на Келн враћао се у базу. Заглушујућа бука четворомоторних апарата испуњавала је ваздух.

Скачи!

Било је тачно 12 часова и 42 минута када се цео авион Н-Нори затресао од експрозије настале од непријатељског комада ужареног челика. Последњи мотор на левом крилу букнуо је. Висина је била нешто преко две хиљаде метара а тамо доле већ су се назирале обале Енглеске.

Капетан Грејвс је знао да запаљени бензин може сваког часа да захвати и други мотор и претвори цео бомбардер у буктињу. Требало је наредити посади да искочи а ветар ће их ваљда донети до обале или ће их патролни чамци морнарице брзо покупити са површине мора.

— Скачи!

Први је полетео митраљезац на задњем седишту окренувши потпуно куполу која се налазила у репу авиона.

За то време Грејвс је збацио куполу са предњег дела. Један по један чланови посаде су напуштали авион. Аутоматски пилот држао је авион још у правцу ка Енглеској. Када се Грејвсу учинило да је остао сам он се испетља из седишта и крете ка средњем делу авиона да и сам искочи. Управо кад је већ био дошао до самог отвора он нагло стаде. Крај његових ногу готово затрпан опремом која је од потреса услед експлозије попадала са зидова авиона лежао је навигатор Бенкс, без свести.

Помислио је одмах да довуче свог онесвешћеног друга до отвора, да причврсти куку падобрана за аутомат за искакање и да га гурне напоље. Постојала је могућност да га ветар однесе до обале. Али када се сагао приметио је да се његов падобран приликом експлозије искидао и да је неупотребљив.

„Необјашњиво чудо“

Грејвс је имао да бира између две ствари: да остави Бенкса и спасе свој живот или да се врати на своје место и покуша некако да се спусти на земљу. Неколико тренутака се колебао а онда се лагано вратио на своје седиште. Ледени ветар је ураганском снагом улазио кроз отвор на коме се раније налазила предња купола. Прсти су му се на командама кочили и једва је гледао. Четврти мотор је још несмањеном жестином горео. Сваког тренутка могли су бити разнети у парампарчад .

Прво је требало да смањи висину. Када се спусте у слојеве са више кисеоника Бенксу ће се вероватно повратити свест. Капетан слеђених прсти ју искључи аутоматског пилота и обори палицу наниже.

Уз мукли урлик тешка машина поче да се обрушава. Јак прилив ваздуха је још више распламсао ватру. Чинило се као да цело крило гори.

Ваздушна струја у авиону била је тако јака да се једва одржавао у седишту. Назирао је инструменте али није видео бројеве.

Укључио је радио и почео да понавља: „Шума... Шума.., шума..“ То је био општи сигнал кад се неки авион налази у опасности.

Апарат се приближавао земљи. Грејвсу се чинило да ће сваког секунда изгубити свест а онда одједном примети да кабина није више осветљена ружичастом светлошћу ватре. Са неверицом погледа низ крило. Десило се необјашњиво чудо: приликом обрушавања ватра се угасила и сада се из мотора број четири још вио само густ облак црног дима

Узбуђени гласови

Тада се повратио из несвести и Бенкс. Осетио је прво ледени ваздух који је пролазио кроз његов танки комбинезон. Затим је видео пустош у авиону и на пилотском седишту згрчену фигуру капетана Грејвса који је чврсто држао командну палицу.

За то време су позиви са оштећеног авиона били примљени широм јужне обале Енглеске. Амбулантна кола и екипе за гашење пожара биле су спремне на свим аеродромима. Узбуђени гласови официра покушавали су да Грејвсу упуте најбоље савете.

Али „Либератором“ није баш најлакше руковати. Да би правилно атерирао потребна су бар два човека. Сама помисао да то може извести један пилот и то полуошамућен од хладноће и ваздушног притиска изгледала је лудост. Све поруке су се сводиле на то да Грејвс искочи. У његовим крат ким одговорима док је за часак одвраћао пажњу од својих инструмената, он није ни покушавао да објасни због чега се задржава у авиону. За то сада није имао времена. Била је потребна натчовечанска снага да се тешка четворомоторна машина одржи у ваздуху. Ватра која се привидно угасила могла је сваког часа да се поново распламти

Летео је кроз ниске облаке пуне кише тако да тло није видео. Тачну висину могао је да одреди само помоћу инструмената за које није знао да ли после експлозије још исправно раде.

Покушаћу

Док је прелетао преко неке од многобројних ваздухопловних станица указивали су му правац ка аеродрому. Све добијене податке он је одмах упоређивао са својим компасом и вршио потребне коректуре.

Бенкс који се мало повратио успео је да се некако довуче до другог седишта и за њега веже. Сада је он могао да преузме радиовезу са земљом а Грејвс је био сав концентрисан на вођење авиона.

Док се апарат приближавао аеродрому, санитетска кола са црвеним светиљкама поставила су се на крају писте.

Глас у Бенксовим слушалицама саветовао је да се направи круг око аеродрома пре него што сиђе. Требало је боље оценити могућности за спуштање. Али Грејвс није више могао да се поузда у свој вид који је нагло почео да попушта. Зато је његов одговор био кратак:

— Покушаћу да се спустим из првог налета. Силазим.

На земљи

Испред себе, као у магли, он је видео писту која се огромном брзином приближавала. Радиовеза са командног торња аеродрома упозоравала је:

— Изврши корекцију правца, летиш лево од писте.

Грејвс помери команде али толико да је авион сада прешао на десну страну изван писте, и то у правцу 25 или више бомбардера који су ту стајали поређани. Узбуђење на аеродрому је достигло врхунац. Спуштање се могло претворити у праву катастрофу. Само је глас спикера из командног торња покушавао да остане миран и сталожен.

— Грејвсе, летиш сувише десно. Врати машину на средину писте.

Изгледало је да на аеродрому више нико не дише. Дуж писте људи су укочено седели за воланима својих ватрогасних кола, мотори су лагано радили спремни да јурну ако би дошло до најгорег.

А онда, сасвим лако, точкови бомбардера су додирнули бетонску писту, прво кратко да би отскочили, а затим се одмах упили у бетон. Брзо а онда све лакше велики авион је рулао низ писту да би се тамо далеко, готово сасвим на крају, зауставио. Било је тачно 1 сат и 13 минута. Грејвсова борба са пламеном и смрћу трајала је 31 минут.

Пошто су изишли из апарата људи су стајали неколико тренутака чврсто се држећи за руке, а онда су пошли у сусрет друговима који су трчали ка њима.

ШТА ЗНАЧИ ВЕЖБА

Дванаестогодишња ученица по имену Колет Јарош из САД, толико се извежбала у скакању преко конопца, да 150 пута може да га прескочи за свега 30 секунди. Израчунато је да се њен конопац окреће брзином од 200 километара на сат. Нормално се за 30 секунди прескочи 47 пута.

ТЕХНИЧКА СМЕЛОСТ

Рекорд високих водојажа дуго година је припадао Америци: једна је на Колумбији, чија висина износи 190 метара, а после ње је саграђен Булдер Дем на реци Колораду, висок 217 метара. Пре две године Европа је преузела вођство. У Швајцарској је начињена водојажа која претставља врхунац техничке смелости, а сада тај рекорд треба да туче сама Швајцарска. Занимљиво је да су њени скромни инжењери толико мало говорили о својим ремекделима да су остала готово непозната ван њихове земље.

И један и други џин укљештени су у западној висоравни кроз коју протиче Рона. Један се зове Мовоазен, други Велики Диксанс. Њих раздваја свега неколико километара. Није чудо што је Америка изгубила првенство, јер је то земља богата воденим токовима, Њихови инжењери задуго неће бити приморани да се упуштају у смеле брдске подухвате. У Европи су, међутим, друге прилике, и зато ће наши инжењери градити смелије и скупље грађевине.

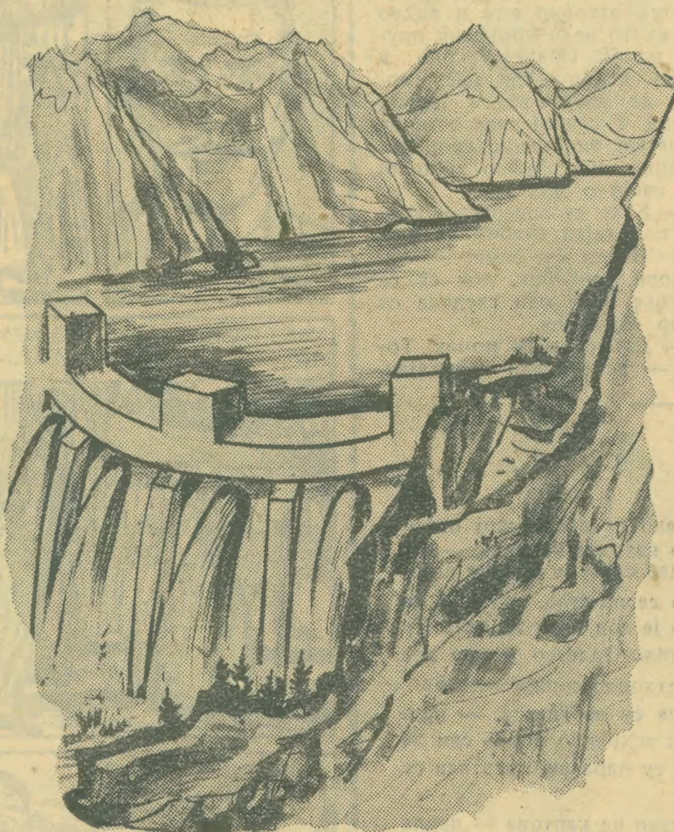
Изнад висоравни Роне уздижу се, поред Монблана и Монроза, још три међу највећим врховима Алпа. Ту се сливају обимне падавине, са глечера се отапа снег и базен Роне богатији је водом од свих падина Алпа окренутих према Италији. Није никакво чудо што је баш при атмосферским и географским условима какве има Швајцарска у њеним Алпима саграђена највиша водојажа у свету и што се подиже још виша.

Прва од њих, Мовоазен, подигнута пре две године, висока је 237 метара и надвисила је амерички Булдер Дем за 9 отсто. Баража у изградњи Диксанс, биће висока 284 метра, надвисиће Мовоазен за око 20 отсто и Булдер Дем за више од 30 отсто.

Кад се од града Мартињија пође друмом Велики Свети Бернар према истоку, у месташцу Фиони, на висини од 1.600 метара, пред путником се укаже улаз као у неку велику подземну фабрику. Човек би помислио да тај уређај припада старијој водојажи Мовоазен, коју ће ускоро угледати на почетку долине. Уствари, већ ту почиње склоп бране Велики Диксанс, тог џина над џиновима.

Као што је познато, водојаже се деле у две групе: тешке — које дејствују својом тешком масом и које су теже уколико треба да држе већу количину воде; и засвођене водојаже које се наслањају на две природне падине, леву и десну. Оне заустављају воду не својом тешком масом која је належла на тло, већ наслоном на природни ослонац.

Две највеће америчке бараже, на реци Колумбији и Булдер Дем, припадају првој групи која се лакше гради. Међутим, Мовоазен је засвођена водојажа, права стена од бетона која се окомито спушта према дну и изазива велику вртоглавицу ако се са врха баци поглед на долину. Вода коју зауставља у кориту износи 180 милиона кубних метара.

Висораван Диксанс окружена је мноштвом глечера чија ће се потопљена вода, скупљена у природним подземним резервоарима, дренажом доволити до нове бране. На истоме месту још се налази стара хидроцентрала чија водојажа има капацитет 50 милиона кубних метара. Али њена јачина је незнатна према снази која ће се сакупљати у новом базену од око 600 милиона кубних метара воде.

Стара водојажа, изнад које се довршава нова, још ради, али од ње неће бити ништа спасено. Потопиће је таласи чим нова дозволи пуњење. Тако ће бити изгубљени милиони који су утрошени око њене изградње пре 20 година. Али штете нема јер је дозволила да се нови радови изводе без икаквих припрема: дренаже и одвођења речног тока на другу страну. Стари гат није мали . Он има 87 метара, али кад се упореди са грдосијом од 284 метра, изгледа као играчка.

Пре 20 година, док су подизали баражу Диксанс од 87 метара, Швајцарци су схватили да је много јевтиније зидати велике мада скупе водојаже. Али, без искуства, тада су се само припремали за већа дела. После 18 година лед је пробијен са Мовоазеном. Сад је на реду нова брана која је названа Велики Диксанс.

Брана је при дну широка 215 а при врху 22 метра и састоји се од више зидова. Узводни зид је усправан и има мали нагиб, низводни личи на падину са нагибом од 81. За зидање је утрошено 5.800.000 кубних метара бетона што говори како о обиму тако и о врсти посла. Према прорачуну коштаће 1.400.000.000 швајцарских франака.

На градилишту ради 2.000 радника од којих 500 остају и преко зиме. Највећа зграда у којој станују је деветоспратница. По количини уграђеног бетона на дан, прво место је својевремено припало Булдер Дему, са по 8.000 кубних метара. За време подизања Мовоазена, број се попео на 9.150 а сада се уграђује 2.292 кубна метра бетона на дан.

ПОТЕРА ЗА ТОМАХАВКОМ

Жао ми је Томахавка, — рече командир — познајем га већ читаву вечност. Увек је био поштен тај црни момак. Али закон је закон, морамо га пронаћи.

— Како ћу га познати? — упита Финли.

— Сасвим лако. Томахавк је приликом једне незгоде у лову изгубио средњи прст леве ноге. У пустињи ћеш без муке познати његове отиске у песку. Доведи га овамо, а остало је ствар судије Џонса.

Пролазећи на коњу путем који је вијугао између дрвета мулге, плута и преријских врба Финли је мислио о речима свог командира и затим се упутио према пустињи да би отпочео трагање за Томахавком. Сунце је пекло немилице и млади човек је стално брисао зној са чела. Иако заклоњен тропским шеширом он је био сав црвен од врућине, а плава коса му се лепила за чело.

Целог дана је јахао а кад је пала ноћ у једном шумарку је привезао коња за једно дрво и уморан легао ставивши под главу седло уместо јастука. Пробудио се у рано јутро. Врућина је већ била несносна, али се надао да ће брзо пронаћи онога кога је тражио, и да ће моћи брзо да се врати у Алис Спрингс. Требало је да пожури. Брзо је устао и повукао добар гутљај воде из плехане боце.

Наједном га прože ледени страх — коња нигде није било. Он звизну, али му не одговори ни рзање ни трк. Полицајац осмотри свуда унаоколо, али од коња не беше ни трага ни гласа. Није му преостало ништа друго него да крене према полицијској станици иако није извршио задатак.

Финлијеве ноге су западале у песак, а врућина је са сваким кораком бивала све неиздржљивија. Повратак је постајао веома напоран.

Поред тога нигде није приметио ниједан путоказ. То је значило ићи без оријентације и без наде. Гледао је према сунцу и покушавао да се некако снађе, али глава му је била тешка, језик се лепио за непце, очи су га пекле и он се осећао толико слаб да није био у стању да сабере мисли. Попио је задње капи воде, одморио се кратко време у сенци једног дрвета, па опет кренуо даље, свестан да не вреди ни седети.

Као аутомат је забадао ноге у песак док најзад више ни то није могао. Спустио се у сенку једне стене потпуно исцрпен и заспао.

Пробудио се кад је осетио воду на усанама. Халапљиво је пио иако није разабирао ништа и чак повлачио руку која му је пружала спасоносну течност да накриви суд и млаз постане јачи. Онда је тек отворио очи и видео да му то неки урођеник пружа помоћ. Пренет је био у једну пећину, где нису могли да допру врели зраци сунца. У слабој светлости пећине он виде лице свог домаћина, доброћудно црно лице нагнуто над њим.

— Како се зовеш? — упита полицајац слабим гласом.

— Зовем се Томи, — одговори урођеник, док су га његове црне очи гледале са пуно саучешћа.

— Добар си ти момак, Томи — рече плави полицајац, а глава му клону на груди и он поново паде у полусан.

Разабрао се опет кад је осетио да га неко храни. Месо је било бело и меко, вероватно од гуштера. Лако га је гутао и осетио се убрзо снажнији.

Три дана је Финли остао у пећини и Томи му доносио воду и храну. Снага му се постепено враћала, а са њом и осећање дужности. Сетио се свог задатка и решио да ујутру крене на посао.

Четвртог дана се рано пробудио. Крај свог лежаја нашао је само посуду са водом. Требало је прво да се врати у полициску станицу да би узео новог коња. Томи ће му свакако показати пут.

Финли изађе из пећине и светлост дана га заслепи. Црнца нигде није било.

— Томи, Томи, — звао је он али се само његов глас одбијао о стене. Одговора другог није било.

Заклонивши руком очи, он поче да разгледа уоколо и изненада угледа свог коња оседланог и привезаног за једно дрво. У даљини је приметио најбољи путоказ који је могао да зажели: Монт Гијам се оштро оцртавао на плавом небу.

Финли се, једва верујући својим очима, гласно насмеја од среће — ништа му више није сметало да се врати кући.

Али где је Томи? Он би претходно хтео срдачно да се захвали црном човеку на пријему и нези. Док га је тражио поглед му случајно откри отиске на црвеном песку... јасно утиснуте трагове босих стопала — без средњег прста на левој нози!

ПОМАЈКА

И ПОРЕД МРЖЊЕ

Брачни пар Келер из Швајцарске нашао је приликом свог пута по Јужном Алжиру, лисице врсте пенекс, познате као пустињске лисице. Заволели су ове животиње и понели један пар у своју домовину. На велико чуђење зоолога оне су се одлично снашле у новој околини а велика разлика у клими као да им ништа није сметала.

Кад су лисице одрасле добиле су младе — иако се то ни у једном зоолошком врту у Европи није десило. Једна од њих је своје младе лепо неговала, док друга није показивала никакво интересовање за своје потомство. Постојала је опасност да младе лисице угину. Породица Келер је морала да се побрине за „дадиљу". У суседству су пронашли мачку, која је баш тада имала мачиће. Кад су је довели она је мирно и без устезања нахранила мале лисице и наставила да их храни и даље тако да не постоји опасност да ће ретке животиње угинути. Упркос праисканском непријатељству мачка је постала помајка малим лисицама.

ПРИЧАЈУ...

— Ласта је врло поверљива ако се према њој опходимо добро. Једна се била толико навикла на мене, — каже један љубитељ — да је сваки дан слетала на моје раме.

— Један ластин птић тек што се излегао, испао је из гнезда. Однео сам га кући и остао је код мене 20 дана. Ту је порастао, — каже други љубитељ. Одлетео је као већ одрасла ласта, али смо се били претходно спријатељили.

— Четири ластина мала испала су из гнезда, — прича неки други љубитељ. Да бих их исхранио морао сам да уловим око 100 хиљада мува. Када су одрасли, долетали су на мој позив право на моје раме.

— Пошто сам им направио гнездо од картона — прича други, у коме су и одрасле, ласте су долазиле у то своје гнездо још дуги низ година.

— Стрпљивим и пажљивим опхођењем ласте се толико припитоме да никад не заборављају човека који им је учинио добро.

Пуста жеља

У америчком граду Седар Лејк био је недавно расписан конкурс на тему: „Како треба моја жена да се одене за излазак?"

Прву награду добио је неки Флоријан Хајслер чији се одговор састојао из свега једне речи: „Брзо".

WALT DISNEY'S ТОБИ ТАЈЛЕР

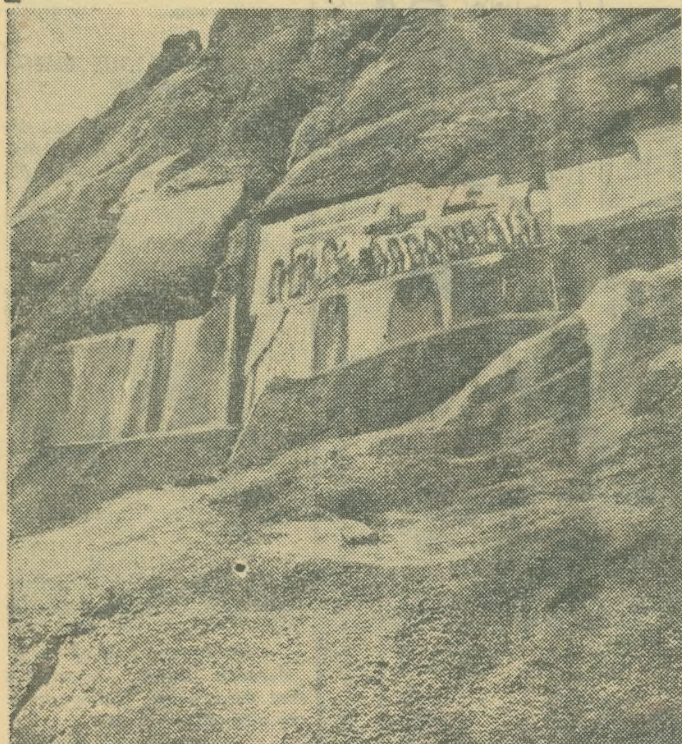

СВЕДОК ДАЛЕКИХ ВРЕМЕНА

Да ли знате?

Тропско воће

Речи на старом персиском, вавилонском и еламитском — језицима већ давно заборављеним — уклесане у рељеф пре 2.500 година по наређењу Дарија, краља Персије (сада Ирана) пронађене су на планини Биситун високој 1.300 метара. Дешифровање тих клинастих слова донекле је осветлило историју Вавилона и Асира.

ПОНОВО ОТВОРЕНА

Највећа приватна уметничка збирка у Европи Бечка галерија Хараш поново је отворена. Она је била затворена за јавност пуних 20 година, од почетка Другог светског рата.

ОМЛАДИНА И ТЕЛЕВИЗИЈА

Педагози и васпитачи из Италије, Белгије, Холандије, Луксембурга, Велике Британије, Француске и Немачке састаће се ускоро у Риму да са телевизиским експертима расправљају о утицају телевизије на омладину.

ПОРАСЛА ПОПУЛАРНОСТ

Институт за демоскопију у Аленсбахуу у Западној Немачкој, недавно је спровео антеку о томе како Немци гледају на самоуправу преко земаљских влада. Показало се да је 42% анкетираних било за земаљске владе, 24% се изјаснило за централну владу док је 34% остало неопредељено. Ранија анкета, спроведена 1952 године, дала је сасвим супротне резултате. Тада је сваки грађанин Западне Немачке био против земаљске владе, јер ју је сматрао „луксузом“.

ПОМОЋУ ЕЛЕКТРОНИКЕ

Руководилац лабораторије на Високој педагошкој школи у граду Горки у Совјетском Савезу Таранова, конструисао је један електронски уређај помоћу кога се изводи настава страних језика. И писмене задатке као и усмене одговоре ученика уређај непогрешиво исправља. Живом наставнику не преостаје ништа друго него да прати како његови ученици напредују у учењу језика, а да они заиста постижу успех у то су се већ уверили и наставници и сами ученици.

Нови канал преко Сунца

Сунце може да послужи за стварање нових канала за радиовезу између удаљених делова на Земљи. Радио поруке ће се сасвим добро одбијати од сунчевих гасова, што ће бити нарочито корисно у време кад Месец није у позицији до одбија радиосигнале. За одржавање везе овим путем биће потребни јачи уређаји од досадашњих.

НОВО ВАСИОНСКО УВО

Радиотелескопи су у астрономији све озбиљнији такмац телескопима. Захваљујући њиховом усавршавању последњих година добили смо још једну научну грану — радиоастрономију.

Досад најпознатији радиотелескоп у свету налази се у Џодрел Бенку у Великој Британији. Али он ускоро добија озбиљног конкурента. У месту Шугер Гроу у Калифорнији Американци ће за две године изградити највећи радиотелескоп на свету. Око 80 милиона долара стајаће тај радиотелескоп висок као кућа од 60 спратова, тежак 20.000 тона док ће његов параболоидни рефлектор имати у пречнику близу 180 метара. Биће готово двоструко већи од радиотелескопа у Џодрел Бенку. Поред тога, пошто је покретан, моћи ће да се усмери у свим правцима и тако ће „ловити“ и радиоталасе удаљене од земље 38 милијарди светлосних година.

24 МИЛИОНА

Доктор Хеве из Амстердама специјалиста за очне болести утврдио је да у Европи има 24 милиона становника са болесним очима. Само 20 милиона грађана је разроко, а остали болују од најразличитијих акутних и хроничних очних болести.

СРЕЋА...

Недавно је један филателиста из Сиднеја купио за један шилинг поштанску марку од пола пенија са датумом 1913 године и сликом кенгура. Како је то јединствен примерак на свету, марка стаје око 4.000 швајцарских франака.

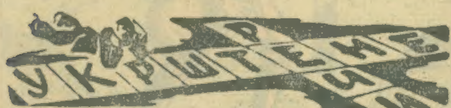
Џозеф Хејот, члан америчког Географског друштва, већ годинама живи на својој плантажи близу Сент Јозефа, на Мартинику, где гаји многе врсте воћа. Папаја је воће изврсног укуса. Охлађено, с мало лимуна, оно има укус канталупе и медљикаве диње. На слици, Хејот бере једну папају за доручак.

Померање тла у Сибиру

Сибир се граничи с двема областима које су познате као опасне са честих земљотреса: Хималајима и Пацификом. Да би се што боље испитало пространо тле од Урала до Тихог Океана, совјетска влада је одлучила да се у Сибиру подигне мрежа сеизмографских станица. Снабдевене најбољим савременим уређајима, оне ће бележити земљотресе у целом свету. Неколико станица је већ подигнуто а последње ће бити завршене 1966 године.

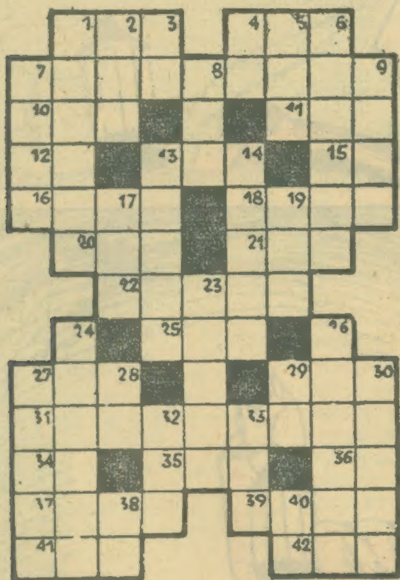
НЕОБИЧАН РЕКОРД

Позоришни комад „Мишоловка“ од Агате Кристи досад је даван највише пута и доживео тако рекорд своје врсте. Он је у Енглеској на сцени од децембра 1951 и верује се да ће још остати четири године.

Водоравно: 1) прилог за време; 4) енглеска мера за дужину; 7) једна геометриска слика; 10) острво на Јадрану; 11) зимски спорт; 12) два сугласника; 13) део женске одеће; 15) део коњске опреме; 16) период без кише; 18) удружење; 20) град у Немачкој; 21) друго; 22) место на Јадрану; 25) предметак у сложеницама; 27) трезор; 29) телефонски позив; 31) рт у Шпанији; 34) истурени део копна у мору; 35) врста змије; 36) иницијали нашег композитора; 37) део коњске опреме; 39) језеро у Италији; 41) дубина до које брод тоне у воду; 42) аутор романа „Чаробни брег“.

Усправно: 1) грудњак; 2) оружани сукоб; 3) спев; 4) предлог; 5) орган чула мириса; 6) град у САД; 7) енглеска мера за течност; 8) бивши првак света у шаху; 9) аутор романа „Три мускетера“; 13) модла; 14) наша река; 17) украсно дрво; 19) страно женско име; 23) историско место у Босни; 24) узица за ципеле; 26) течност крви и лимфе; 27) машина за обраду метала; 28) музичка нота; 29) хемиски знак за сребро; 30) једно сазвежђе; 32) аутомобилско светло; 33) раствор смола у етеричним уљима; 38) слово старословенске азбуке; 40) немачки физичар (19 век).

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Вон; 3) тих; 6) сер; 7) Нолит; 9) хлор; 11) рода; 12) егзил; 14) Крк; 15) ми; 16) тег; 17) ос; 18) аскет; 20) Аца; 21) кор; 22) Аре; 23) Ниш; 24) врана; 26) ак; 27) цех; 28) Т(артаља) Г(видо); 29) лос; 31) шифра; 33) Анте; 35) врат; 36) згода; 37) ала; 38) она; 39) Ака.

Усправно: 1) Белгиски Конго; 2) ороз; 3) тор: 4) Илок; 5) хидроцентрала; 6) схема; 8) такса; 10) ритер; 13) лет; 19) кош; 20) Ара; 22) архив; 23) налаз; 24) веш; 25) Агата; 30) Стон; 32) фрак; 34) Еда.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

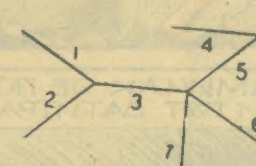
ОПТИЧКЕ ВАРКЕ

Ево неколико оптичких варки да бисте испробали вашу способност да оцените удаљеност, величину и облик неке ствари. Напишите своје одговоре на посебном папиру без мерења дијаграма, а онда их проверите са датим одговорима.

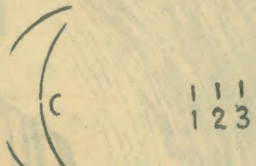
Обим једног од ових кругова једнак је линији У—В Који је то круг?

(X)

Да ли је свих ових седам линија једнаке дужине, или су неке краће?

(Све су једнаке)

Ако би се део круга Ц допунио, да ли би прошао кроз 1, 2, 3 или 4?

(Кроз 4)

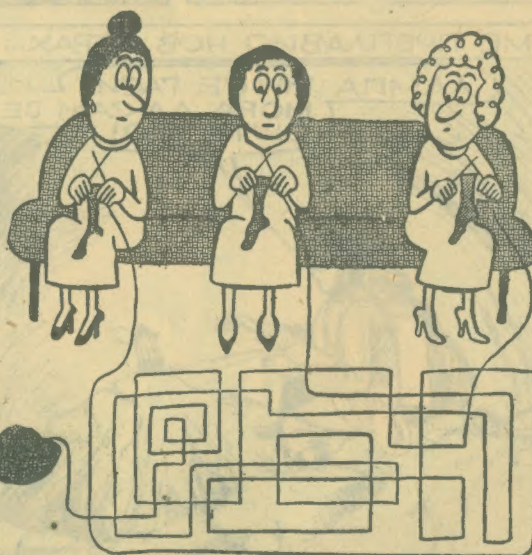
Лов на скалпове

Не бојте се, овде се не ради о правим скалповима, већ о њиховој замени: комадићима вуне који се вежу око мишице. Игра се у омањој шуми или пределу где има жбуња, малих узвишења или стена иза којих играчи могу да се сакрију. Сваки играч креће се тако да га његови другови не могу да виде, претрчавајући од једног заклона до другог. Истовремено се сваки од њих труди да се неопажено приближи другоме и стргне му с руке вунену нит. Победник је онај који за одређено време освоји највише „скалпова“.

Тражи се кукавица

Игра се одвија у природи. Једног од играча изаберу за птицу-кукавицу. Он се одвоји од групе и за неких сто тинак метара зађе у шуму и сакрије се у грање каквог дрвета, иза неког жбуна или стене. Одатле с времена на време испушта крик који потсећа на кукање птице-кукавице. Кад играчи чују његово прво дозивање, крећу да га траже према његовом гласу. Према правилима игре, они смеју да корачају само док се чује његово подражавање кукавичиног гласа трудећи се да их он не види. Ако „кукавица“ примети неког од играча који се приближавају, зове га по имену и означава место на коме га је спазила. Такав играч испада из игре. Победник је онај ко се непримећен највише приближи кукавици. У следећој игри он постаје кукавица.

Вредне плетиље

Три баке журе да својим унуцима исплету чарапе. Међутим, оне и не примећују да су им се конци замрсили и да уствари само једна од њих има цело клупче. Која ће од њих стварно обрадовати свог унука новим чарапама ?

...најстарије сачуване рибарске мреже нађене су у близини сојеница из неолитског доба на Боденском Језеру.

...прво узлетање авионом с брода извршио је амерички пилот Џорџ Или, 14 октобра 1910 године. Тај подвиг извео је с крстарице „Бирмингем“. Он је први успео и да авионом слети на брод (18 јануара 1911).

...за време једне утакмице фудбала играч може да изгуби

2 до 5 килограма тежине.

...у Јапану је испитано ново средство против морске болести које се даје у облику инјекција. Један кубни сантиметар лека ствара имунитет од 30 дана.

...совјетски геолози открили су у западном делу Сибира велико подземно топло језеро које се по површини може упоредити с Касписким Морем.

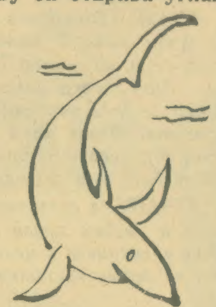
...прву биљку агаву открио је Колумбо на бахамском о-

стрву Гуанахани. Агаве које код нас расту у Приморју пореклом су из тропских крајева Америке. Из Америке агаве су прво биле пренете у Шпанију, око средине 16 века.

...енглески физичар Максвел први је покушао, још 1861 године, да добије фотографије у боји служећи се притом са три негатива.

...морски пас ради је напада ноћу него дању. Своју жртву он открива углав

ном чулом мириса јер му је чуло вида релативно слабо.

ПРЕКОПУТА НИЈЕ БИЛО НИКОГ

Шиља сишао с воза сав позеленео од муке. Срео га Мики и упитао шта му се десило.

— Разболео сам се у возу, — одговорио је Шиља — увек ми страшно позли када у возу седим и гледам уназад...

— Па зашто ниси замолио човека који је седео прекопута тебе да промените места.

— Помишљао сам на то, — одговори Шиља, — али сам био беспомоћан јер прекопута није било никога.

ОНИ ИМАЈУ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЛАМПЕ

— Ујка Пајо, зашто овај наш бакалин сваке ноћи оставља да сијалица гори у дућану?

— Због лопова, Влајо!

— Због лопова? — Па они имају електричне лампе.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Шта је јаковска капица?
Ко су били Љутићи?
Шта је долибаша?
Шта је мртва природа?
Шта значи реч каки?
Шта је безант?

ОДГОВОР:

ЈАКОВСКА КАПИЦА *(Pecten jacobaeus) је морска шкољка дуга до 10 сантиметара. Младунци могу да пливају отварајући и затварајући капке љуштуре, Месо јој је веома укусно.*

ЉУТИЋИ, УГЛИЧИ, *били су словенско племе у Средњем веку. Делили су се у два дела: источни део живео је у степама код Црног Мора а западни на обалама Лабе. Западне Љутиће покорили су Германи у 12 веку.*

ДОЛИБАША *(турски) је израз за човека који седи у прочељу стола. Затим је та реч означавала и почасно звање на гозбама у нашем народу приликом свадбе и ситних свечаности.*

МРТВА ПРИРОДА *је слика на којој су насликана мртва дивљач, рибе. Временом је ушло у обичај да се тако називају слике на којима је насликано цвеће, воће, музички инструменти и слично.*

КАКИ *(Diospyros Kaki) је јужно воће. У мањој мери гаји се и на нашем Приморју. Лист преко зиме опада. Плод се једе тек кад сасвим омекша. Израз каки (персиски) означава и тканину земљане боје, а и земљану боју.*

БЕЗАНТ *је византиски златан и сребрн новац који је био у оптицају у целој Европи за време крсташких ратова.*

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић Београд Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" штампарско издавачко предузеће Београд Македонска 31 Текући рачун број 101 707/1 82. Поштански фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 900, полугодишња 450; за иностранство: годишња 1.200, полугод. 600 дин. Рукописи се не враћају.